

B799

13799.

Sādusse Tāutmisē=Tuſki

ſunmin digendetas

ja ſelleretas ma=rahwa Sāduse 1804daſt ajastaſt

ni kui

Newiſtoni Mōōtmisē=kohto

eſſārralik kohtopiddamiſe oppuſ

ſiae mu ſinnā putwa ſādustege.

1 8 0 9.

ENSV TA
Kirjandusmuuseumi
Arhiivraamatukogu

54484

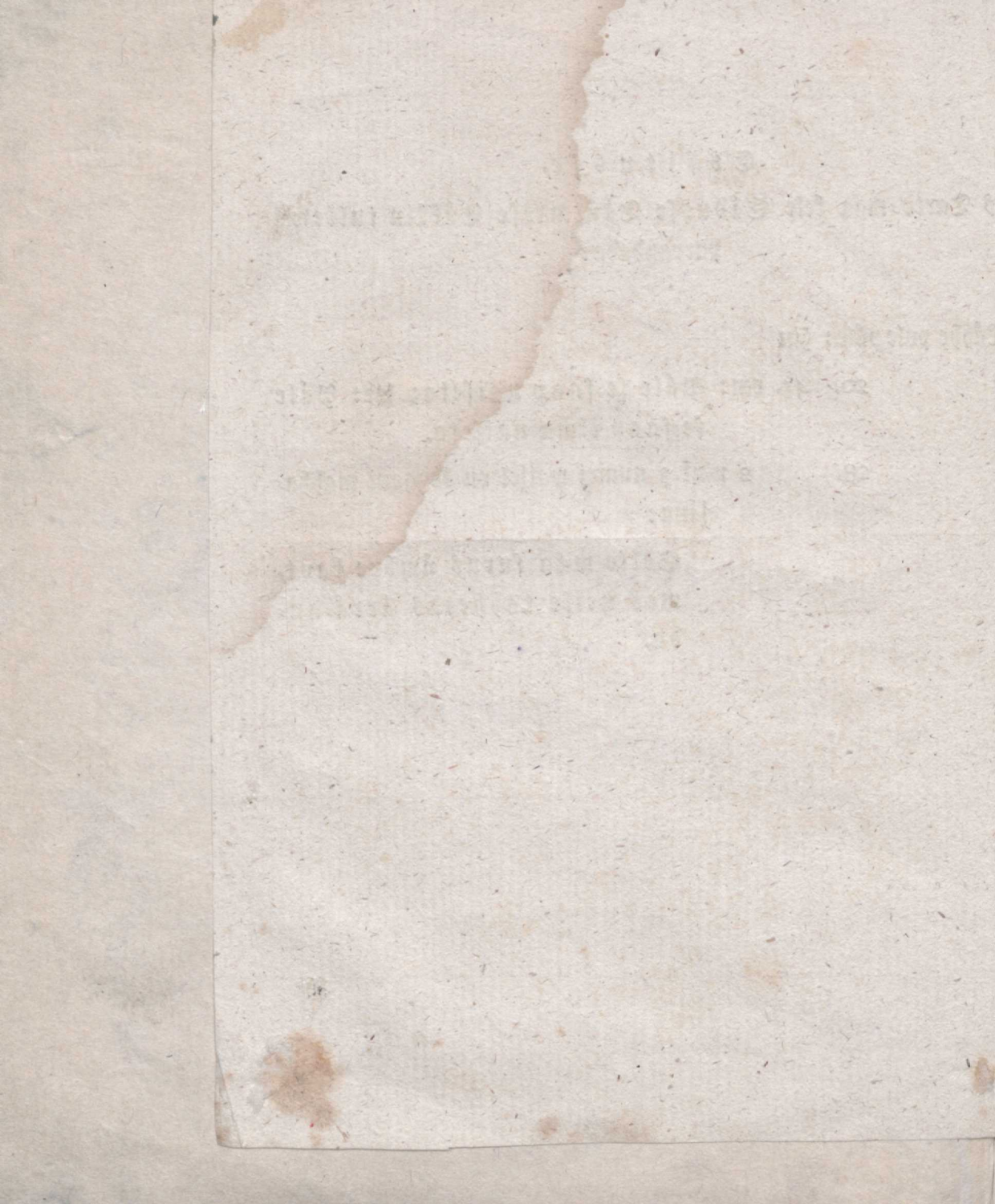
Es situsse,
mes Tarto-maa kele Säduusse Täütmissse Tükkin tulleva
parrandada:

Lähhe pole päle: Sin

20. 44. om: Päle se saap naiseta; loe: Päle
se saap ilma naiseta.

28. 2 nink 3 numri waijel on foggoni mahha-
jänu:

Selle maa surus ümbre kaot,
mes neile tahhetas ärrä-an-
da.

Sesinnatse sädusse kinnituseses om meije armolik Suur
Keisri Herra essi omma käega se perris-kirja otsa päle neid sõnnu
kirjotanu:

Olgo sebba wişi.

A l e x a n d e r.

Peterburi linan,
28mal Webruari-ku päiwal, 1809mal ajastajal.

Sädusse Täütmissese-Tükki

üllespantu

se keiserlikko Sädusse ärraselletamiseses, mes Liivlandi-ma tallo-
rahwa perräst saije ilmotetus 1804dal ajastajal 20nel Webruari-
ehk küünle-ku päiwal.

I. Moisnikkuide tootusse-kirju perräst, et nemma tahwa maad
laske möta.

§. 1. Eddimätsen Sädussen, mes 1804dal ajastal wälja anti
(kae sääl Rewisioni kohto-oppust §. 26.), üttelbi, et kui üts
moisa-herra se orjussega ei tahha rahhul olla, mes tosamma Sädus
§. 25. nimmitap, enge selle et temma küllamaa suremba nink parremba
omma, ka surembat orjusse ja masso arwo nõwwap, et sis nisuggune
moisnik peap ma-mödtjast omma walla maad laskma möta, nink se
ülle kohto sisse ütte tootusse-kirja kirjotama, kumman temma kif
wastotamist henne päle wõttap. — Om nüüd monni moisa-herra ni-
suggust tootusse-kirja jo kirjotanu, ehk sõwwap monni eddispeidi

sedda kirjotada (suremba orjusse perrast); sis peap temma ommette ifs enne kui Kohhus temma kirja wastawdttap, weel tükki-wissi m d d t m i s s e l ä b b i *) tunnistust saatma, et temma rahwa maa woisse tdt- teste ni paljo wäärt olla, kui tootusse-kirri päle pannep.

*) Tükki-wissi mödminne om sis, kui ennege mond tallo ütte walla sissen ma-mddt- jast mödetas, nink se perra tdiiste tallode arwo wälja woetas. Ent täwwe l i i ehk foggoniste mddtminne om se, kui terwet moifat foggoniste mödetas, n moisa kui tallo-maad, mes eäl sääl om.

§. 2. Se tarwis peap se Kohhus, kumb müüd Liivlandin om säetu nink Rewisioni Mddtmisse-kohhus kutsutas, eggäitten moisan, kun moisa-herra nisuggust tootusse-kirja jo om kirjotam ehk weel sõwwap kirjotada, neil walla perremihhile sedda käsku andma, et, ni mitto suggu tallo se moisnik ma surusse nink hürwiusse perra nimmitap, ni mitma pähhe nemma eggäittest tallode suggust peawa üt s, k a t s ehk k o l m tallo wälja-wallitfema, kumbe tdiiste eest möde- tas. Ni olgo neist mitmasuggustist k o l m e - p ä i w a tallodist (k a t t e k ü m n e taalre nink ennämba ja wedimba eest), ni neist mitmasuggu- sist p o o l t d i s e - p ä i w a tallodist (k ü m n e nink ennämba ja wedimba taalre eest), neist pole a d d r a - m a a tallodist, n. m. n. ifs üt s, k a t s wai k o l m särast tallo wallitsetu, kummist kummage jao perremihhe esfi arwawa, sääl tötteste kassinambat nink halwembat maad ollewat, kui figille muile tallule tostsammaast wallast nink tostsammaast jaust om. Ne sel wissil wälja forjatu tallo jäwa sis mddolangas. Gest se Rewi- sioni Mddtmisse-kohhus wdttap päle se kätte, ja lassep neidsammu tallo tükki-wisi m d t a, nink ma-mddtjast neide arwo üllespanna, et koh-

hus selgeste nätta saap, kas ka moisnikko tahtminne mašsu ninč orjusse polest, tötteste kokko sunnip se maaga, mes talkomihhel käen om.

§. 3. Kui Rewisioni Mõdtmisse = kohhus nisuggutsest tükki wiisi mõdtmisest om ärratundnu, et moisnikko tahtminne mašsu ninč orjusse polest, õkwa se ma arwoga ütte kokko lät; sis kūsip kohhus mollembid, ni sedda moisa-herrat kui neid walla perremihhi, kas nemma rahhul omma, kui sesamma arwo perra, mes esfiärralikko talle mõdtmisse läbbi lōiti, ne wakko-ramato figel wallal sawa wäljatettus ilma et neid tōisi tallo mõdetas. Omma nemma-sega rahhul, sis lassep kohhus jäädwit wakko-ramatuid särätse wallal walmis tetta, ni kui ne mitmasuggutse tallo säääl kandwa; ninč seddasamma moifat peap sis õtse kui tawweste ehk kōggoniste mõdetu moifat arwatama.

§. 4. Ent kui tallomihhe ei tahha sega rahhul olla, et neil nida kui sen tükki-wiisi mõdtmisen ne mõdetu tallo sedda arwo wälja andwa, neide orjust ninč mašsu saisma pantas; sis lassep Rewisioni Mõdtmisse = Kohhus moisa-herrat, läbbi käe-kirja tootada, et temma omma moifat kōggoniste lassep ma-mõdtjast ärramōta, ninč ei se mõdtminne peap ilmjätmätta otsan ollema õwe ajastajaga, sest päi wast sanī arwada, kui moisnik sedda kirja teggi ehk sedda tootust koh-
tole om andnu.

§. 5. Kui ommette ma-mõdtminne ei jōwwa nisuggutsen moisan õwe ajastaja sisen otsa, ninč Kohhus tunnev moisa-herra man esfi sedda wiwitamisē sūda ollewat; sis trahwip Rewisioni Mõdtmisse-kohhus sedda Herrat nidade, kui Sādusēn 1804dast ajastast (Rewisioni kohtopiddamisē oppusēn §. 26.) käsatas: se om, Kohhus sunnip tedda ilma pikfemba kannatusēta, sedda perramest Runninga-wakko-

ramatut wastawõdta, moista, ni pea se wanna waffo-ramat ei panne rahwale surembat orjust päle; muido peap Kõhhus moifat laskma seddamaid koggoniste mõta, nink sesamma moisa-herra peap fik masma.

§. 6. Woip ka olla, et ennege üks osa tallomihhi rahhul om se arwoga, mes ne tükki-wisi mõdetu tallo wäljaandwa, nink sedda ka ommal tallul tahhap jäädwast arwus laske panna; ent tõine osa ei olle rahhul nink ei tahha. Kui särane luggu om, sis teep Rewisioni Mõdtmisse-kõhhus ennege neile, kumma rahhul omma, jäädwit waffo-ramatuid walmis; ent tõiste perrast, kumma ei tahha, lassep Kõhhus moisa-herrat läbbi kae-kirja tootada, et ma-mõdtja neide tallo peap mõdtma.

§. 7. Nisammoti peap Rewisioni Mõdtmisse-kõhhus moisa-herrale sedda perrandma, et, ehk tallorahwas ka rahhul olnes, Herra ommette sedda terwet walda lassep koggoniste ma-mõdtjast mõta, kui Herra essi sõwwap tallorahwa maa tõttelikko surust teda saija. Sisiki peap moisa-herra käest sis seddasamma tootusse-kirja woetama, et ma-mõdtmin. etu ajal, kuwe ajastaja sissen, otsan olgo, ni kui siin oppetetu om §. 4. nink 5.

§. 8. Kumman moisan ne ennitse Rewisioni-kõhto, enne seddasinnast sädusse selletamist, moisnikkuile olliva lubba andnu, neid tootusse-kirju suremba orjust nink masju päle tetta, kui siin Täütmissese-Sädusse-Tükkin lubbatas, neide moifade pääl peap Rewisioni Mõdtmisse-kõhhus seddamaid neid waffo-ramatuid wastest, se illewastse oppusse perra digendama ja ni ärraparrandama, kui se polest weel ennamb oppetetas Mõdtmisse-kõhto essi ärralikkun kõhto-oppussen.

II. Se arwopiddamisfe perrast, kuis maad nink kunnest ja teopäiwi peap ärra arwatama.

§. 9. Kui sedda addra-maa arwo moissille ülles-woetas, sis ei pea nesinnatse kulla-maa, mes moisnik moisa päle ehk moisa nurme alla om wötnu, mitte tallo-rahwa-maa sekka arwatus sama, enge nemma peawa sest arwust kohhalt mahhajama. Ent jälle nesinnatse moisa-maa nink puustusse tallo-paiga, kohhes perran wiimse Kunninga-wakforamato wäljaandmist, wastse tallo omma soetetu, wai kumma tallo-mihhile ärra omma antu neide nurme sisse, ne peawa terwe moisa ülles-üditse addra-maa arwole päle-kaswatetus sama.

§. 10. Kumma moisa pääl kii maa omma mödetu nink ma-mödtjast ärra-digendetu, ülle se ka kaardid tettu, nink kaardide päle üllespantu, kui hä ehk halwa ne mitmasuggutse maa omma, särast moisat ei olle lubba ni kui mödtmatta ennamb arwada.

§. 11. Kui ütten wallan kunnega kaibus tullep, et ne wakkoramatur üllespantu tallorahwa-maa säratse suggutse-ei olle, mesuggutse neid 1se, 2se, 3da, ehk 4da ma-hüw wiusse päle perra arwatas; sis peap selletamisfes, määratse es nesinnatse maa tötteste olnes, üts ma-mödtja monne mu mihhega, ke se asja päle moistlik om, neid häste korra perrast ärra kaema, nink nida antas ots kätte, mes numri pääl nesamma kulla-maa wakkoramatur peawa tööste ollema.

§. 12. Eddimätsen Säduksen, mes 1804dal ajastal wälja-anti, om §. 57. se arw ülleswoetu, paljus haina-maad ütten tallun peap ollema. Ent monne moisa al om ni kasinaste haina-maad, et tallomihhel sedda-wörra niitu káen ei olle, ei olle ka seni ajani olnu, ei woi ka se ma-jaggamisfe läbbi, mes niid tarwis tullep, tenmal saija. Nisug-

gutse moisa päääl saap sis tallomihhe maß nink orjus se arwo perra ärra-
arwatus, kui paljo temma ma wäärt olli, enne kui Rewissioni = koshhus
1804dal ajastal sedda wakko = arwo teggi. Ent kui üts moisa = herra
peas lik tahtma ilma wähhendamatta hoita, ni kui olli, nink seperrast
tallomihhel weel wastset maad tootap päle anda; sis woip täl kül se lubba
saija, ent ei sugguke muido, kui olgo ka sesamma päle: antu ma d'wa
ni jao nink arwo perra, ni kui Säduß 1804dast ajastast §. 23. (Rewi-
sioni kosto = oppusfen) haina = nink aija = maad kässep p'dllo = maa
l'dwal olla; se om, kolm jakko olgo p'dllo = maad nink neljas jaggo olgo
haina = ja aija = maad. Ent kun haina = maast pudus om, sääl woip
tallomihhel se eest t'distfuggust maad ennege sis anda, kui tallomees hä
melega sedda t'distfuggust maad haina = maa eest tahhap wd'tta.

§. 13. Eddimätsen Ma = rahwa Säduße ramatun 1804dast
ajastast, l'bitas takkan ütte jone = kirja ehk Tabellit, kumb märkitu
om se tähhega B. Mes sensunnatsen Maßso = säduße Tabellin
m'dtsa = maa nink haina = maa polest saispap, sedda digendetas nüüd weel
se rootsi arwopiddamisse perra sel wisil, et peap nida arwatama:

M'dtsa = maa, olgo m'dts pääl wai ollematta.

Eddimätsesest numrist, pütti = osfa = maa	=	=	=	30	rootsi = tanga
wakka = osfa = maa	=	=	=	21 $\frac{3}{7}$	————
T'disesest numrist, pütti = osfa = maa	=	=	=	25	————
wakka = osfa = maa	=	=	=	17 $\frac{6}{7}$	————
Kolmandast numrist, pütti = osfa = maa	=	=	=	20	————
wakka = osfa = maa	=	=	=	14 $\frac{2}{7}$	————
Neljandast numrist, pütti = osfa = maa	=	=	=	15	————
wakka = osfa = maa	=	=	=	10 $\frac{5}{7}$	————

Haina-maa.

Eddimätsesest numrist, pütti-ossa-maa	=	=	16 $\frac{7}{8}$ rootsi tenga
Edisesest numrist, pütti-ossa-maa	=	=	11 $\frac{1}{4}$ —
Kolmandast numrist, pütti-ossa-maa	=	=	8 $\frac{7}{10}$ —
Neljandast numrist, pütti-ossa-maa	=	=	5 $\frac{5}{8}$ —

§. 14. Et haina-maa arvamisse man iks kdwwa digust eggalutteletettas, sis kastas säratsel wisil tetta: Kui üttele moisal, kun haina-maa pudus om, wastset wakkoramatut digendetas, nink moisa-herra annap sis teda (ja kōhhus näep essi selgede), et ka tarwis minnewat abbi-orjust es saas ennamb kätte, ni pea se kassina haina-maa perrast tallode wakko-arwo wāhhembas pantas; nink ka, et nesamma haina-maa nisuggutse ei olle, et neid üttele numri perra, mes eensaiswan gin nimmiteti, digede wois arwada; nink wimate ka, et koorma-arwo perra nemma töttelikult surembat haina-saaki andwa; — sis peap kōhhus nisuggutsen luggun, neid tallo-perremihhi kullelma, kas nemma ommast haina-maast tödste ni paljo koormat sawa, kui moisa-herra nimmitap? Kitwa nemma ni paljo sawat, sis arwatas parrembast nink halwembast haina-saakist; kumb saäl om, üts keskmenne koorma-arwo wälja, kumb dige saaki arwus lät, nink eggaitte säratsse koorma eest kirjotetas 11 $\frac{1}{4}$ rootsi-tenga. Se perra tettas nüüd tallole temma masso-nink orjuste-sädust. — Ent kui wast tallomihhe ei kitta ni paljo koormat sawat, kui moisa-herra nimmitap, sis antas walla-nink kishelkunna-kohtule kasku, et ne peawa diget koorma-arwo arranoudma nink illeswotma, ja ni kui lditas, Rewisioni Mödötmisse-kohtul teda andma, kohto kinnitamisses.

§. 15. Ent se wasta, fige neide moisade pääl, kun illearwo

haina-maad om, nink seperrast särast suurt noudmist tarwis ei lä
 säääl arwatas haina-maad se hinna perra ärra, mes siin 13dan Tait-
 misse - Säduuse Tükkin saisap. Sedda wisi tettas ka nisuggutsen ma-
 mödtjast mödetu moisan, kun perran Kohto digendamist tallomees ifs
 omma wanna orjusse päle jääp, ehk kui ka middage wähhembas panti,
 kohhus ommette haina-maa perrast ei olle asja loidnu mahhajatta.

§. 16. Kui ütten Kunninga-wallan tallo-rahwas omma haina-
 nink põllo-maad kittaap kaszinamba ollewat, dtse kui tallo surusse nink
 se Säduuse perra, mes 1804dal ajastal anti, peas ollema; sis peap
 Niga Kameral-howi polest hoold kannetama, et, ni pea eäl woi-
 molik om, seddasuggust Kunninga-moisat ma-mödtjast mödetas.

§. 17. Ni kui ne maa, mes tallomihhe kääen omma piddada, ifs
 ommette moisa-herra perris ommandusses jääwa, ni keeltas sis ka eggal
 tallomihhel ärra, omma tallo, kumb moisa-herrast täl kätte usfuti, ilma
 moisa lubba-nink walla-kohto teedmatta wähhemba jalko muide kätte
 ärra jaggada.

§. 18. Säduusen 1804daast alustast §. 62. om nellli oppust
 nimmitetu, mink perra tallomihhe orjusse peawa ülleswoetus nink säe-
 tus sama. Neidsammu 4 oppust peap fik wimatfid ifs pohjas pantama,
 waffo-ramatuide digendamisse man; siski ommete se kääwa hoitmis-
 lega, et fik orjus, mes nelde juhhatamisse perra ülles-pantas, ülle
 lige ennam ei kanna, kui 4 taalri eest egga töteggija innimisse päle,
 moista, ni pea se kääen ollew ma ni paljo orjust wälja annap. Se
 wasta, kui ni sure hinna eest maad ei olle, et 4 taalri eest egga töteggija
 innimisse päle wois arwada, se om, kui säääl ni rohket rahwast iditas,
 et maa ei kuni arwo perra lige töteggija innimiste päle; sis peap kasfi-

namba maa perra ka orjus kasšinambas sama, nink ei woi 4 taalri suur olla, enge wedimb.

§. 19. Mes tonsamman 62sen §in (Sädusen 1804dast ajastast) muudo weel abbi-orjusse perrast, 4dan oppusen üteldas, et neid wannast prukitu wisi peap pohjas pantama, sedda sunnis siin ka selletada. Seperrast kinnitetas niüd, et se orjusse al, mes wannast säetu ja prugitu orjusses kutsutas, peap nisuggust orjust moistma, mes tallorahwa tunnisse perra jo 1784dal ajastajal (ei mitte ildamb) prugiti nink peti, ehk ta ka ei kunnige kirja olle pantu.

§. 20. Kui tahhetas kumnesse masust ossa taggasi jätta, nink se eest ennamb teopäiwi abbi-orjusse päle (säduuse perra) wdotta, sis olgo sedda tähele panna, et iks nink eggakbrd ni paljo kumnesse masu peap ütte tallo päle jama, kui kattesas jaggo terwe tallo hinnast kannap, moista, et enne weel to mant, mes koggona tallo wäärt om, sedda Tatsi-masso mahha arwatas.

§. 21. Ni tullep sis Tatsi-masso eest egga rootsi-taalre päält mahha arwada $7\frac{2}{5}$ rootsi-tenga; se, mes ülle jaap, om $82\frac{2}{3}$ rootsi-tenga, nink ni paljo woip ennege kumnesse nink päiwa-orjusse päle arwada.

§. 22. Päle se, et kattesas jaggo koggona tallo arwust kumnesse-masso pääl om (kae §. 20.), tullep ka weel se rootsi-rüüttele rahha (rosdiinsti rahha) kumnessega moisnikko kätte tasfoda. Sest ni kui Sädusen 1804dast ajastast §. 48. loetas, peap moifaherra se rootsi-rüüttele rahha eest 1 rublat 25 tenga (ütte taalri assemel) eggal kolme-päiwa tallomihhel temma pä-rahha masso man hääs arwama, nink saap jälle se wasta kats wakka rükki. Neid-sammu lät sis ka kumnesse läbbi tasfoda, ei joht teopäiwa arwo sisse

käända. Mesinnatse tallo, mes ei olle dēwa kolmepäiwa-tallo (ehk neljas jaggo üttest addra-maast), enge suremba wai wāhhemba, ne peawa arwo perra, ni kui surus kannap, eggäüttest wakko-taalrist $4\frac{1}{2}$ rootsi-tenga weel kumnessega masma, päle tood enne nimmitetu kattesamat jakko.

§. 23. Ent se mas, mes kjuuto-nink palki-rahhas kutsutas, peap nisammoti, kui Sädušsen 1804dast ajastast §. 48. sest tōisest masust üteldas, pä-rahha masso sisse arwatus sama, nink se kannap sis $78\frac{2}{3}$ tenga wenne-rahha, mes kummage addra-maa päle tullep panna.

§. 24. Ille ulde pantas sedda sädušt kui pä-sädušt saisma, et üts teolinne ei pea eäl ennamb kui 12 tundi, ille dōd nink päiwa, teo päle sunnitus sama.

§. 25. Sesinnatse kattetdīskūmne tunni teo sissen peap ka rihe-pesminne ollema. Ent ni kui Liivlandi-maa asši nink wiis om, et tol ajal, kui riht nakkatas pesma, päiw nink tō jo kolmas ossa päi-wast, ehk terwe sōgiwahhe, lūhhemba omma; sis antas, neide lūhhi-keste sūggise-nink talwe-päiwa perrast, lubba, rihe-pesmisse päle teoleisi ka dōdangutsel dōl wōtta (ent ei mitte kesē dsel), iks ommete ni, et kif moisa-tō, mes teolisel päle pantas, ennamb 12 tunni aigu ei olle, ille dōd nink päiwa.

§. 26. Kui teolistille sārane Dōsa-tō kēen om, mes Sädušsen 1804dast ajastast (taggumetsen jone-kirjan B.) ossa kaupa om ärrā-awatu, nink teolinne rūhhip henne perrast, et temma ossa lūhhemba ajaga walmis saap; sis peap se temma ussindusse nink essiārralikko waiwa-nāggemisē kasu ollema, nink illejanu aig peap temmal hāās tullemā essi omma tō, nink ei mitte moisa-tō tallitamisēs. Se wasta,

kui täwvelinne ossa ei olle käen, ehk moisa-nürme ni weikse omma, et sest päiwa-tõdsk, mes tonsamman jone-kirjan B. teolisest päle pantas, weel aiga üllejääp; sis om moisa-herral lubba kül, sedda üllejääwat aiga omman moisa-tallitamisesen pruvida nuu abbi-teggo tarwis; siski ommete ni, et särast tekko ei jätteta kohhalt tõdesuggutse aja päle ajasta sisesen, olgo sis et teolisest eski sedda tahtwa nink sega rahhul omma.

§. 27. Se oppusse täitmisest, mes Sädusesen 1804dast ajastast §. 66. saiap, saap kätus, et moisa-wannamba peawa, wina-teggemises man, isk lige se tõ päle, mes esfiärralikko tarkust nink harjotust nõwwap, õige oppetetu winaprulid wdtna, ei mitte neid eggapäiwitsid teolissti, keä ennege juhhatamisest perra, ni kui kunnage päiwilises, nisuggust tõdd peawa teggema, mes ei tahha sugguke esfiärralikko tarkust, ja minck man moisa-herral teolisest rummalussest suurt kahjo ei woi tulla.

§. 28. Mes sedda tekko puttup, kumb õ ajal tetta, sis om kül ni, et, konna tõteggemises aig 12 tundi ülle õdd nink päiwa kannap, teolist, ke 12 tundi päiwal tõdd om tennu, ei woi ennamb fundi õsel tõdd tetta. Peas se siski tarwis ollema (ni kui wina-teggemises man), selle et tõdd ei woi saisma jätta, sis peap teolisest egga tunni teggo eest, mes temma õsel teep, tullewatsest teopäiwast poolt õst tundi päiwa-tõdd taggasi jääma.

§. 29. Mes jone-kirjan B. (eddimätsen Sädusese ramatun) jallamihhe päiwa-õsast haina teggemises man saiap, õigendetas siin sedda mõdda, et wakka ossa haina-maa päält (mes 10,000 rootsi-ünärt laiute nink pijute om) haina niita, ülleswotta nink kuhja panna, peap kätte päiwa teggus arwatus sama.

§. 30. Tallomihhe langa-masfo perrast kunnessen, tettaš sãdust, et ni pea sesinnane langa masfo perrametsen Kuninga-wafforamatum kirjotetu om, tedda mu wisil nink mu asja perrast ei woi kunnesešest mahhajatta, kui olgo sãrane luggu, meš Sãdusfen 1804dast ajastast, §. 64. tũkk. 1. nimmitetas. Disammoti jälle, kui moisa wafforamatum Keddramisese-pãiva, moisa linna keddramisese kirjotetu omma, sis ei woi ka sedda teggo-orjust umbre sãeda kunnese masfo pãle.

§. 31. Kui moisa pãld rahwal os sa-kaupa kãen om tetta, sis tullep sedda nõddale-pãivi pãle (ehk waffo-orjusse sisfen) arwada. Utte waffa ossa maad kolmfõrd kũnda nink kolmfõrd aãsta, arwatas poolwjet ($4\frac{1}{2}$) weidši-pãiva neist nõddale-teopãiwist, meš to aja sisfe kandwa, kui maad harritas.

§. 32. Kui se kottus, kohhes teolist moisa teole tahhetas, ni kawwen om, et teosiinne kolm pennifoormat ehk 20 wersta maad peap teole minnema, sis saap temmal se kawwelisse kãumisese nink taggasi-minneke eest, utš teopãiw nõddalin hããs arwatus nink mahha jãttetus.

§. 33. Se wãlja-orjus, meš rahwas ommast ajast teep, ni kui om tee-parrandaminne, wangide ja nekrutide saatminne, kirjõ-nink jama-tõn. m. n. sesamma arrã orjus woip pea sel ajal kanda, kui tallomeest moisa-orjussele tahhetas; monnikõrd woip ka weel johtuda, et tolsammal ajal sesamma tallo sisfen mitto innimisse tõbbitse omma. Selleperrast antas (selletusšes, meš Sãdusfen 1804dast ajast. 67me si. otsa wasta saifap) sedda kãskõ, et neist innimisist, kumma ütten tallun tõtteste man omma, terwe omma nink tõteggijas tõlbawa (sinnã arwatas ka neid, keã perremihhe man õlle sãetu

arwo ellawa) ennege poolt ośsa rahwaśt moisa orjuśse päle woip wōtta; ent tōine pool ośsa peap iśś kōddo jāma tallo päle. Et siśki moisnikkul, tallomihhe kaśsu eest hoold pitten, moisa-tō nisuggutse aja wiwitamisē lābbi raisko ei lā; siś om tallomeeste wōlg nink kōhhus, päle se neid jānu teopāiwi jālle, dōwa ni kui moisnik tahhap, perra orjada: olgo ennege siin ka kaeda, et ei jā ilmas muido, kui ütšinda poimo-ajal, wēdimb poolt ośsa tōteggijid innimisi maija taggasi.

III. Ranna - rahwa orjuśsest.

§. 34. Ranna-rahwal, ka henda kalla pūūdmiśsest toitwa, peap neide teggo nink orjuś nida ūlles arwatus sama:

- 1) Utten ranna-tallun ei woeta tōteggijide innimiste arwo se ma arwo perra wālja, meś neil kaen om, enge se kalla-pūūdmiśse tō perra arwatas, mittus innimist sinna tarwis lāwa.
- 2) Kui utten nisuggutšen tallun ei olle sedda parrast arwo rahwaśt, siś saap nida tettus, kui Newiſtoni kōhto-oppus sen 1804daśt ajastaśt §. 30. oppetetas.

§. 35. Kui ranna-tallomihhille tawweste maad kaen om, siś saap neide moisa-teggo neil neide ma hinna perra ārra-arwatus, nink kalla-weddamiśse lubba eest maśwa nemma se waśta ehk rahha, ehk sedda kalla-maśsu, meś perrametsen Kuninga wakkoramatum om ūllespantu.

§. 36. Ne ranna-tallomihhe, kummil sugguke nurme nink nido-maad ei olle, ne orjawa pool ośsa seśt, meś perrametsen Kuninga wakko-ramatum se teggo arwo perra om wālja arwatu, nink tōise pole teggo ośsa eest maśwa nemma rahha ehk kallu. Ent ni pea nemma ammaś 1804da ajastani ei olle ūttige teopāiwi moisabe tennu, siś ei pea

nemma ka mitte sega koornatus sama, enge neide orjus jääp ni, kui per-
rametsen Kuninga wafko-ramatun olli säetu.

§. 37. Muido weel, et ni moisa-herra kui sefamma ranna-rahwa
tullu saas mollembe peidi iks ennamb eddesi sadetus, sis lat kaeda, (ka
tdist wisi, kui siin kustu om) sedda orjust mollembide tahtmisse nink
onma lepmisse perra neile saeta.

IV. Mil wisil sedda wõllas jänu künnessse-masfo tallomeeste käest peap tagga otstitama.

§. 38. Sädusfen 1804dast ajastast §. 74. antas op-
pust, kui stao moisa-herra sarast tallomihhe wdiga woip takkan otsti,
mes tallomees üsfige moisa abbinäutmissse läbbi om sanu. Tosamma
sädus om ennege nisuggutsest wõllast moista, mes tallomees nimmelt
teep, kui temma essi melega middage lainap ehk odusse päle wdttap.
Ent se wõlla polest, kui tallomees ei masfa moisa-künnessse täwweste
ära, mil wisil moisnik sis sedda künnessse-wdiga woip perran-otsti, se
polest ei olle sädus weel sugguke käsku andnu. Se pudusse ärratäut-
misses, antas neid käsku, mes siin tullewa:

A. Kui tallomees moisa-masfu omma holetusse nink
mu nisuggutse sü läbbi masmatta jättap.

- 1) Kik tallomihhe künnessse-masf peap eggal ajastajal ülleainult imetse
Oktoberi-ku päiwani (se om, kats päiwa perran Mihkli-
päiwa) moisa päle ärramastu ollema.
- 2) Kui tallomees omma künnessse ei masfa sel ajal ärra, sis wdttap
walla-kohhus, moisa-herra kulutamisse päle kätte, nink kaep tallo-
mihhe wiisa-warra ärra, ni et teda saas, kas sel tallomihhel tdteste
joudo ei olle, moisa-masfu ärratasfuda, nink kui lditas joudo olle-

wat, siš maswa ne kohtomihhe fest lditu warrast sedda moisa-kümnesse wölgä ärra. Ent peas siški tallomees middage wölgö jäma (selle et temma willi ei küni), siš annap walla-kohtuš nisuggutsel tallomihhel weel aiga wastse ajastaja eddimätse päiwani, et tallomees hennel se wahhe sišsen kaego mu wisil, tenistusse läbbi middage kätte sata, minfga moisa-wölgä wois ärra tasfuda. Om wimate se täht päiw tulnu ninč tallomihe wölg ommete se wahhe sišsen masmatta jänu, siš wöttap walla-kohtuš kätte, ninč müüp ärra säratse tallomihhe wallalist hääd ehk ligutawat warra, seni kui kif moisawölg tasfutu om. Ent se mümisse man läät hoita, et neid asju ärra ei müwwa, mes Sädušsen 1804da st ajastast §. 45. tallo päle nimmitetas ülleainult tarwis minnewat, kui om, többräs, riist, semen ninč muido nisuggust.

3) Peas walla-kohtomeeste man süda ollema, et nemma ei wisi, kui tallomees moisa-massu tähtpäiwani masmatta jättap, temma wallalist hääd ärramüwwa ninč sega moisa wölgä tassas tetta; siš sawa kohtomihhe (kui Kihhelfunna-kohtuš enne kif perra-kullelnu, melles nemma omma ammetit es tallita digede) Landrihti kohto alla pantuš, ninč Sure Howrihti-kohto kinnitamisse perra nuhheldus sama.

4) Kui ne ärramüdu asja, tallomihhe ligutawast ommandusfest, ei anna ni paljo rahha wälja, et temma wölg terweni tassas saap; siš pantas tallomihhel päle, et temma se eest, mes weel kümnesse-massu mant wöllan om, peap päiwi teggema, arwo perra, ni kui Landrihti-kohtuš päiwa-hinda saap nimmitama.

5) Landrihti-kohtuš peap henne kofsilt 1mtfest Oktobri-ku päiwast

fani, eggal kuul nimmitama, mes suguust hinda teopäivi eest tullep
 massa. Sedda arwap kohhus ülles, kaeden, kuis kummagi ajal
 ma sis-sen se wiija-hind om, mes Ma a-kohto polest egga ku aigu
 Gubern dri-kohtule kirjotetas, nink annap sis sedda Rihhelfunna-
 kohtule teda, möddo-arwus, minf perra Rihhelfunna- kohhus sadust
 teep, kuis ne holetu tallomihhe omma kumnessse wölga peawa tassuma.
 6) Landrihti- kohhus, kui temma nisuggutse wölga- tassumisse töle
 hinda pannep, peap ülle lige ifs kaema, et se orjus ütte wakka rükki
 eest eäle ei kaswa ülle katte ssa päiwa, mes hobbesega orjatas.

B. Kui tallomees moisa- massu massatta jättap, selle
 et pöld hukka läts, ehk mu nisuggutse önnetusse per-
 rast.

7) Peas särane körd ollema, et pöld hukka läts ehk töine önnetus tul-
 lep, sis peap tallomees sedda aigaste nink parrawal ajal, enne wiija
 kolkopandmist, ni moisa-herrale kui walla kohtomihhile kulutama.
 Nesamma kaewa ütten koon sedda kahjo ärra, nink kui löitas tallo-
 mihhe tunnistuēt dige ollewat, sis pantas tallomihhel päle, et tem-
 ma se eest, mes ta ilma omma holetusseta wölgo jääp, moisa-herrale
 peap teopäivi teggema, tosamma hinna ette, mes Säduksen
 1804d ast ajastast §. 74. om pantu, se om wiis päiwa egga
 wakka rükki eest.

V. Sest palgast, mes sullastille nink näütstikille peap massetama.

§. 39. Egga sullane, ke naise- mees om, saap pooltdise
 wakka ösfa sitta- maad kummastige nurmest; ehk kui perremees om-

maast pölsö-maast ei jöwwa ni paljo kui poolwije wakka alla sitta-
 maad ärra anda, sis peap temma se eest sullatsel, tosamma arwo perra,
 mdtfa-maad figeparremban nink sündsamban kottusfen andma, pool-
 tdi se wakka alla maad eggas nurmes, se om poolwije wakka obša
 lulle fige. Särast maad peap perremees sullase tarwis walmistama,
 nink bige piddamisfe päle kölbstikkus teggema kure ajastaja sisfen. Seni
 ajani om perremihhe wölg nink köhhus, sel sullasel nink temma naisel
 taad palka masfa, mes sullane pois nink tüttrik sädusse perra sawa,
 ni kui siin allan saisap ss. 43, 44, 45, 46, 47. — Ne sullase latse
 peatwa, seni kui wannambille ei olle nimmitetu arwo perra maad käen,
 ehk seni kui latse ei olle muujale köhhege pantus sanu, perremihhe man
 sedda tarwis minnewat söki nink reiwast löidma.

§. 40. Ülle se peap egga naisilinne sullane weel $\frac{1}{2}$ wakka alla mdtfa-
 maad sama, mes temmal kolmes ajastajas antas piddada, nink eg-
 gatörd perran 3 ajastaiga ümbre-wahhetetas. Ka antas sullasel kolme
 pütti alla haina-maad, wai kui seddawörra walmist nito ei olle, ni
 paljo kölblikko maad, mes woip nitus puhhastada; ka aja-maad 40
 rootsi-künärt pijute nink 40 rootsi-künärt laiute; ni kui wimate weel
 lubba, kulla karja-maa pääl omma karjaga käwä.

§. 41. Nisuggutse ärra-maa päält, mes sedda wisi naisilisel sul-
 lasel antas, peap sullane henda esfi, omma naist nink omme latse toitma
 ja üllespiddama. Perremihhe köhhus om, ni paljo aiga temmal jätta,
 kui tarwis woip minnä, seddasamma omma maad körra perrast wal-
 mistada nink piddada.

§. 42. Se wasta om jälle sullase wölg nink köhhus, nisuggutse
 üllespiddamisfe eest, esfi omma hobbesega perremihhe orjust orjada, ni

kui ka omma jalko olgi anda tallo kattuste parrandamisēs. Lauda sitt sullase többra al om sullase perrält. — Ent sääl kottal, kun sullasel ei olle eši hobbest, enge sullane perremihhe hobbesega tödd teep, sääl saap täl se pole wakka alla mötsamaa eest, ennege kolmas jaggo üttest wakka osfast m ö t s a : m a a d, nink kolme pütti-osa h a i n a - m a a eest ennege üts ainus pütti-osa: se wasta peap sis jälle perremees temmal ni häste orjusse man, kui ka wori pääl käwwen, sedda tarwis minnewat hobbesetoito nink seni ajani prugitu tee-rahha mannu-pandma.

§. 43. Eggaüts ilma naiseta Sullane, ehk pois mees, saap sedda palka: ülle 4 ajastaiga ütte käsukat, ülle 2 ajastaiga ütte särki, ütte paari willatsid kalso, ütte willast piht-särki nink ütte paari jalg-rätti; egga ajastaiga 3 hammet, 3 paari pakklatsid kalso, ütte linnast riid ehk pik-särki, 3 paari zooge, 2 paari pikki nink 1 paar lühikeisi willatsid sukke.

§. 44. Päle se saap *ilona* naise ta sullane egga ajastaiga $\frac{1}{2}$ wakka alla m ö t s a - m a a d, kolmes ajastajas piddada, ni kui §. 40. üteldi.

§. 45. Kui sel ilma naiseta sullasel eši omma hobbene om, sis annap perremees täl hobbese-toito, nink hobbene käüp ütten koon perremihhe hobbestega kulla sööte pääl. Lähhatap perremees tedda hobbesega tee päle, sis pannep perremees sedda tarwis minnewat toito nink tee-rahha mannu.

§. 46. Egga nau t s i k ehk l ä s k n a i n e, kumb perremihhe orjajas kirjotetu om, saap ajastaja pääl nisuggust palka: 25 nakkla limmu, nink weel rahha polest Letti-maal $1\frac{1}{4}$ taalbrit Niga rahha, Tartomaal 1 rublat nink 25 tenga hõbbe-rahha. Kui perremees temmal ei tahha ka t s l a m m a s t piddada, sis annap perremees tälle se eest 5 nakkla

willu: nink kui täl eßsi lehm om, sis saap lehm ütten foon perremihhe tðppridega rawwitsetus, ent lauda-sitt jääp perremihhe perält.

§. 47. De sullase poisfi, ne lāsja naise nink ne näütsiko, kumma perremeest orjawa, saisawa ka temma leiwan.

§. 48. De sullase latse, olgo pois-wai tüttrik-latse, keä perremihhel omma jou nink eä perra middage tðbd teggewa (ehk karjan kääwa, ehk pudsaid kakwa n. m. n.), sawa sis perremihhe kääst sedda tarwis minnewat toito nink reiwast.

§. 49. Saäl kottal, kun woimatta om, et sullasille sedda palka woip anda, mes siin üllewan neidesinnaste §. §. (numride) sisfen kástu om, saäl jättetas perremeeste nink sullaste tahtmisse alla, tdine tðisega kofko kðnnelda, kuis nemma se palga polest eßsi arwawa henne wahhel leppi. Ent sis peap Walla-kohhus sedda leppingut läbbi kaema, nink Kihhelfunna-kohhus peap sedda kinnitama.

VI. Mes asja perrast weel perremeest woip majast ärraheita.

§. 50. Sädußsen 1804dast ajastast §. 40. antas oppust, mes-suggutse siü perrast ütte tallomeest woip tallust wälja panna. Weel lát tarwis, monne kðrrato luggu paimendamisfes, kumb tallode sisfen woip olla, tosamma oppusse kðrwale sedda täütmissel-tükki panna, et ütte tallomeest ommast tallust ka seperrast lubba om ärraheita, kui temma omma holeto nink kðrrato majapiddamisse läbbi, ei löwwa sullast ei näütsikut, keä tedda hämelega tahtwa orjada.

VII. Kihhelfunna-kohto ja Walla-kohto perrast, nink kuis neid ma-rahwa kohtomihhi ja perremihhi karristetäs.

§. 51. Ülle kolme kihhelfunna woip ka ennamb kui ütte aino

Kihhelfkunna-kohtut säeda, ni pea monni ma-kottus särane om, et tarwis lät.

§. 52. Lubbatas, et Kihhelfkunna-kohto-herral weel ütte abbi-
list körwale pantas, ke temma assemel om, kui tõine peas haiges jäma,
ehk mu digusse asja perraest ei woi kohto päääl olla.

§. 53. Kohtomeeste auwustamisses, et neide saiussest ennamb
luggu petas, nink et nemma esfi omma ammeti sdamelikko tallitamisse
päle rdmustetus saasse, antas käsku, et kohto päle wallitsetu tallopoja
peawa ütte hõbbedat wai hõbbega üllejodetu, nink moisa-wannambide
mõtte perra ehhitetu, Auwo-tähte rinna een kandma, mes Medal-
jis ehk kohto-rinna-illo's kutsutas. Sedda auwo-märki peawa
nemma, kui neid ammeti pääält ärralastas, perrantullejille kohtomihhille
taggasi jäma; ent nemma esfi, kui nemma ussutawa nink sdamelikko
omman ammetin omma olnu, sawa se wasta ütte auwo- nink kit-
tusse-kirja Kihhelfkunna-kohto polest.

§. 54. Sädus sen 1804daast ajastast §. 116. käsatas Land-
rihti-kohto ärra-arwamisse alla jätta, kuistao tallomeest, ke omma
moisa-herra päle tühja kaibust nõstnu, tullep nuhhelda; se wasta om
saäl jälle §. 87. ütfinda Kihhelfkunna-kohto woimusse pantu, neid
walla kohtomihhi ommast ammetist ärraheita nink nuhhelda. Et niuid
kil seggamist nink esfitust se asja polest wois tagganeda, sis digendetas
sedda käsku nidade, et, kui üts kohtomees nuhtlusse wäärt om, se Kih-
helfkunna-kohtus temma ülle kül kohtut moistap, ent otsa nink nuhtlust
enne ei woi kätte anda, kui Landrihti-kohtus nink Howrihti-kohtus
sedda digusse-moistmist omma ärrakaenu nink kinnitanu.

§. 55. Sädus sen 1804daast ajastast (§. §. 134. 135. 136.

137.) antas moisa wannambille lubba, moisa perret nink teolisfi, kumma moisa-herra man tenistusfen ehk teole omma, kui neid wallato, sõnna kuulmatta ja laisa lditas ollewat, se eest nida, kui saal oppetetas, essi karristada, ilma et kohtomeeste digusse-moistmist tarwis lät. Se wašta ütteldas jälle tõisen paigan (§. 138.): "Walla perremihhi ei
 "puttu se suggufe, ei woi neil mes wāhhembat nuhtlust ilma walla-
 "kohto digusse-moistmisfeta pälepanna." — Kunna nüüd perremihhe
 nink kohtomihhe, kui muud tõteggijat inimist tallun ei olle, ka moisa-
 orjusfele wālja tulles; sis ei pea mitte se neil neide lubbatu digust är-
 rarikma, nink nemma ei pea eäl, ilma et kohhus neid nuhtlusfes ärra-
 moistap, nuhheldus sama, ehk olgo nemma ka, hädda parrandamis-
 fes, moisa orjusfe pääl nisugguste seän, kumbe moisa wallitseja woip
 karristada.

VIII. Weermetsse rahwa perrast, fea wabhandikko wai koddapoliitse wissil tallo weren ellawa.

§. 56. Egga tallomees woip weermetsse rahwa seast, kes omma kae päält koddapolitse wissil ellawa, hennel sullasid tenistusfe wdta, esife sis, kui täl ka tämwelinne perre jo om, nink se läbbi ennamb sullasid peas maija sama, dise kui Säduksen 1804daast ajastast §. 58. tallo päle nimmitetas; se om, ehk ka ütte addramaa pääl, kumb 80 taalrid wāart om, jo 20 tõteggijid inimisfi olnes. Ei woi to perrast perremihhel surembat moisa-orjust päle panna. Ent se olgo ennege kaeda, et perremees nisuggutsid, sullasis woetu weerpolitsid inimisfi, ka ainult tallorahwa tõ päle omman wallan peap, ei neid muijale wālja ei lähhata tõistfuggust tõdd teggema.

§. 57. Sedda wiisi om weermetsel ehk koddapoliitse rahwal niid lubba kaen, henda sullases heita, nink seperrast saetas ja kastas niid ka, et ne Rekruti esfiarralikkult koddapoliiste seast peawa woetus sama. Ent kui sarane weerpolinne mees Rekrutis om arra antu, sis peap walla-kohhus ka temma onimatside eest, kumma temmast mahhajawa, hoold kandma nink ni tallitama, et nesamma ommast tarwilisfest patoitusfest ilma ei olle. Nisuggutse koddapoliitse naisse nink latse, ni kui kif se tallo-rahwas, kes haddalisse terwusse nink ea wannausse perrast ei jdrwa henda essi toita, peawa omman wallan sama illespetus tallomeeste nou labbi. — Ent muido, kui se weermetsse wallalisse rahwa seast, es peas Rekrutis kolblikko meest lditama, sis wdttap walla-kohhus saiswa tallopojade seast sedda kunninga-meest.

§. 58. Ommettege, ehk kif nesinnatse sadusse kul waitawa koddapoliiste arwo wahhembas tetta, nink weermest wallalist rahwast pdllo-teggija arwo pale sata, ommettege woip monne moisiikka wallan weel nisuggune luggu olla, et Ma a kasfindus essi ei anna perra, kif sedda wallalist rahwast pdllo to pale panna. Sis om moisa-herral lubba, sarast illearwo rahwast toost wallast, kun weidi maad om, toise moisiikka walda, kun jalle maad illearwo om, arrapanda: ent mollemba moisa peawa ennege utten Gubermentin ollema, ei pea ka rahwast Letti-maalt Tarto ehk Perna-male, nink saalt maalt Letti-male widama, ni kui se ille Sadusfen 1804dast ajastast konneldas §. 6. — Se asja korraperralisse tallitamisse tarwis, antas weel neidsinnatsid sadusfid, mes siin tulleswa:

1) Sadusse neide moisade perrast, kun illearwo rahwust om.

a) Kas ütten wallan üllearwo rahwast om, sedda woip ni ärra tutta. Sädus 1804dast ajastast nimmitap §. 58. sedda tõteggija inimiste arwo, mes ütten wallan peap maa sirusse perra ollema. Kui naid kif tõteggijat meeste-rahwast (17 ajastaiga ammak 60 ajastani wanna) nink kif tõteggijat naisste-rahwast (15 ajastaiga ammak 55 ajastani wanna) ülle foggona walla kofko arwatas, nink katterwõrra sedda tõteggijat rahwast, mes sädus kässep, saäl wallan lõitäs; sis ennege peap neid tallopoige nink neid tallopoja naini ja lasti, kumma weel ülle jäwa sest katterwõrra arwust, ülle arwolisse ütten wallan arwatama.

b) Kui ne sel wisil ärra-pantawa tallopoja, esfi sega rahhul omma nink hä melega tahtwa minna; sis tettaš üts kirri wälja, kumman kif arw, se üllewatse käsü nink se moisa wakkoramato perra, ülleš pantas; sinna kirjotap Kihhelkunna-kohtus weel, walla perremeešte nink kohtomeešte kulutamisse möda, omma tunnistust mannu: nink päle se lähhetetas seddasamma kirja Landrihti-nink Howrihti-kohto sisse, et ne sedda läbbi kaewa.

c) Kui ne tallopoja, mes mõtteldas tõiste walda panna, ei tahha esfi hä melega ärraminna, sis peawa foggona walla perremihhe sedda diget otša wälja-andma, kas neid ärrapantawid tallopoige woip walla sisse jätta, ehk kas neide ärrasaatminne tarwis lät. Sesamma perremeešte nou nink kulutaminne, saap nisammoti ärrakaetus Kihhelkunna-nink Landrihti-kohto polest, ja Howrihti-kohtus pannep wimate kinnitust päle.

d) Kui walla tallomihhe ei anna perra, et neid moisa-herrast nimmitetu tallopoige, kel maad ei olle, tõiste walda pantas; sis tullep

perremihhil ka wastotada neide toitmisse eest, ja neid eddispeidi omma nouga üllespidada, ilma et sest moisa-herral üttelgi wisil rasšedust wois olla.

e) Pã-rahha nink mu masso polest, mes se ärrapantu rahwa päält tullep massa, wastotap terve perrametse ajastaja eest, kummal neid ärrapanti, se wald ehk moisa, kun nemma seni ajani olliwa pã-rahha masso päle kirjotetu. Willi, mes Nagatsimi-aita sesamma rahwa tullus olli korjatu, ei sa mitte liggi lähätetus sinna wastse moisafe, kohhes sedda rahwast panti, enge se willi jääp eddimärsse walla tullus taggasi, nink arwatas walla wiljaga ütte kokko.

2) Sãdusse nisugguste moisafe perrast, kummit illearwo maad om.

f) Ne tallopoja, kea tõiste walda saiwa ärrapantus, peawa sääal ni arwo perra maad kätte sama, õtse kui Sãdus sen 1804dast aja stast oppetetas: neil peap sääal egga tõteggija innimisse pääal ollema omma arw põllo-maad, nink omma arw haina-maad, õliwa nida, kui Rewisioni kohto-oppus 1804dast ajastast S. 23. sedda nimmitap, nink ni kui nesinnatse Täütmissse-sãdusse Tükki sedda oppust weel digendawa.

g) Sãratse tallo-rahwa moisa-orjus nink mass peap sedda wise säetus sama, kuiss Sãdus sen 1804dast ajastast, se zmanda Pãtükki tõdine jaggo juhhatap, nink ni kui nesinnatse Täütmissse-sãdusse Tükki sedda digendawa.

h) Et Rekruti wõtmisse läbbi, mes nüüd ütfinda walla kohtomeeste ärraarwamisse alla om pantu, sel wastset rahwal es peas liga nink üllekohtut tettus sama, ni kui kunnage wõrille, kã ei olle kohtomihhil dige

teda nink tutwa; sis keeltas ärra, niſugcutſe waſtſe rahwa feaſt, meſ tdiſte walda ſaije pantuſ, eddimäſte kolme ajaſtaja ſiſſen Nekrutiſid wötta.

i) Se moſſa = herra, kenne walda ſedda waſtſet rahwaſt panti, maſſap kii kullo, meſ ſeſamma rahwa ärräſaatmiſſe nink paigale ſäedmiſſe man om: ka kannap temma ſedda pä-rahha neide eeſt eddimäſte 6 ajaſtaja ſiſſen: nink wimate pannep temma omma walla Magaſſini-äita täwweſte ni paljo wiſja, kui tarwiſ lät, et ſe waſtne rahwaſ wois neide wannuga, kumma ſääl wallan jo olliwa, ütte arwo päle ſada.

k) Rahwaſ, meſ nida ſaije tdiſte walda pantuſ, ſaap ſiſ ka iggawetſeſ ajaſ ſe waſtſe walla perralt kirjotetuſ, nink tedda ei woi mu tdi päle, kui ennege ſe päle piddada, meſ ma-rahwa nink tallomihhe tödſ arwataſ, ni kui Säduſ 1804daſt ajaſtaſt §. 4. oppetap.

3) Säduſſe, mil wiſil moiſnikko henne waijel peawa lepma, kui rahwaſt tahhetas ärräpanna.

1) Kui tdiſe moiſnikko perralt Ma, nink tdiſe moiſnikko perralt Rahwaſ om, meſ ſedda maad harrip, ſiſ lät ka mollembille moiſnikkille oſſa wötta ſeſt ſaakiſt ehk kaſuſt, meſ ſe ma wälja-annap. Nink konna maa-kottuſſe mitmaſugguſſe omma, ja töteggija inimiiſte arw nink kõrwalinne aſſi (ni kui mötſ n. m. n.) paljo wahhet ſe man woip tetta; ſiſ peap mollembide moiſnikkide ſöbbraliſſe kofkolepmiſſe päle jäma, meſ oſſa kummalgi lät wötta ſeſt ſaakiſt.

m) Kunna kii ſaak ſäratſeſt maat ommette iſſe ſe moiſnikko kätt, lät, kenne walda ſedda rahwaſt panti, nink toſamma rahwa kätte tulſep, kea (olgo omma tahtmiſſe, ehk olgo koggona walla tundmiſſe nink üllembiſt kinnitetu ſäduſſe perra) iggawetſeſ temma moiſa alla kirjotetuſ

sawa; sis woip ka sesinnane moisionik, ni kui ta essi mdtlep, to rahwa ennitse perris-herraga se saaki ossa ülle, mes tdise jao's egga ajastaiga tullep, leppi, nink ütte kdrraga tdisel ni paijo rahha massa, et se igga-wetšes ajas saap ärra ostetus.

n) Ent kui kats moisa-herra nisuggutsel wišil henne wahhel leppiwa, sis peawa nemma omma leppingo-kirja sisšen sedda, mes šün tullep, üllešwõtma nink selgede nimmitama:

1) Sedda šowrihtist kinnitetu walla-tunnistust, et neid inimisši woip wallast ärralaste (oppusše perra, mes üllewan anti numrin a, b, c.)

2) Nimme nink eä wannaušt ni meeste-kui naište-rahwale, mes tahhetas ärra-panda.

3) Sedda pohhast kassu-saaki neist tallodist, kohhes to rahwas pantas; nink sedda ossa-jakko, mes sest üttele wai tdisele moisionikkule peap sama.

4) Masšo tähtpäiwa se kassu-saaki wäljamašmisšes, ehk sesamma masšo ümbrekäändimist ütte aino sure masšo päle, kumb ütte kdr-raga masšetas.

o) Kui se leppingo-kirri walnis om, sis kirjotetas tedda weel ütškdrd ärra, šäetu kohto wiši perra, nink se ärrakirjotet kirri, kumma alla mollemba moisionikko omma nimme peawa pandma, saap Riiga Gubernndri-kohto sisše lähhetetus, kumb Kohhus sis omme kasku lige paifu wälja-annap, et nesamma wastšehe walda pantu tallopoja, omma wanna moisionikko alt sawa ärra kirjotetus wastše alla, ni et suggufe seggamist ei woi tulla, ni pä-rahha nink mu kumminga-masšo polest, kui ka Rekruti-wõtmišse man.

IX. Moisa-rahwa perrast.

§. 59. Moisa-perre toido nink palga kindmas ärrafelletamiseses (nink taurmiseses, mes Säduksen 1804dast ajastast §. 18. saisp), antas sedda käsku, et moisa-meess, ke moisanikko tenistusfen om, fige wëdimb ni paljo onmas üllepiddamiseses peap sama, kui to palga wäärt, mes tallomees omnulle sullasille sädukse perra annap.

§. 60. Säduš 1804dast ajastast oppetap §. 24., et moisa-herra ei woi omma moisa-rahwast tallo-wai põlloteggija-rahwa saisuusse päle muido panna, kui olgo nemma essi ka sega rahhul. Ent kunna se sädukse läbbi moisa-herral monnikõrd paljo rasfedust woip saija, sis lät tedda pahhandusse eest paimendada, nink ni üttelst poolt moisa-herral abbi kätte anda, särast-suggu rahwast tallopaigun nink põllo-tõ man tullulikkult pruki, ni tdiselt poolt seddasinnast rahwast kaitfa egga liksmisse, nink essi-lubbaga fundusse eest. Seperrast antas sedda käsku, et moisa-herrale küll lubba om, moisa-perret tallopoja ehk põllo-teggija rahwa saisuusse päle ümbrepanna, ni pea moisa-herra neil ennege sedda tükki maad annap, mes siin neide Täutmisese-sädukse Tükkin üllewan nimmitetu om. Siski peawa ne kihhelkunnainink Walla-kohto se päle kaema, et särane arralastu moisa-perre ka jöw-wap, ni omma eä, kui mu ihho jou polest, henda essi nink omma sug-guwõdõsa toita.

§. 61. Moisa-perre, mes nisuggutsel wiisil põlloteggijas rahwas saap ümbrepannus, lät sis figepeidi tallo-rahwaga ütte arwo päle: särane bigus, kui tallorahwal om antu, om temmal ka, nink mes tallo-rahwa kõhhus om tetra, peap temma ka teggema.

§. 62. Ent moisa-perre, kumb moisa tenistusfen jo wannas nink

ealisses om lännu, ei woi ennamb põlloteggiide sekka arwatus nink pantus sada; enge moisa = herra wõlg nink kohhus om, essi henne kotsüt neile ni paljo anda, kui neide toitmiseses tarwis lät.

§. 63. Kummal moisa = rahwal, kea moisa moona päääl saiswa, ni kui kõrtsimihhe, möldre, mõtsa hoitja, walla = koolmeister n. m. n., ütte tükki maad moona eest antu om piddada, ne piddawa sedda maad seni ajani, kui moisa = herra ei tunne tarwis minnewat, muud rahwast sesamma ma päle panna.

X. Mil wiisl moisa = herra wastfid tallo woip tetta.

§. 64. Sädusfen 1804dast ajastast (§. 37.) saije moisa = herrale se digus jättetus, kätte kumne wije ajasta perrast, kui põlloteggemise joud nink nou peas surembas, nink rahwas rohkembas ollema lännu, ni et tarwis om, wastset ma = mõõtmist ettewotta nink moisa nurmi laiembas tetta, et sis moisa = herral pididi lubba ollema, to wiisi perra, mes tonsamman Sädusfen §. 36. oppetetas, monda tallo = maad omma moisa päle ärrawotta. Ent konna se labbi neil tallodille pea wäega liga woip tettus sada, sis antas se parrandamissel, weel sedda käsku: Kui moisa = herra tahhay moisa = maa päle ütte wastset tallo tetta, sis peap temma tolsammal ajal nink kottal, tostsammas moisa = maast ka essi hennel omma külwi = maad seddawõrra surembas teggema, seddawõrra teopäwi täl sest wastset tallust päle kaswawa; nink kui temma sedda ei woi, selle et ni paljo maad ei olle, sis ei pea sesinnatse wastse tallo teopäwi mitte neide teopäwi sekka sama arwatus, kumbe perra (ni kui Sädus 1804dast ajastast §. 33. nink 65. ütley). moisale külwi = arwo, ehk moisa = nurme surust, wälja arwatas: konna nisuggutse teopäwi ei woi asjas minnä, welles moisa nurmi, tallomihhe maa raiskamisega, surembas tettas. Ent muido om moisa = herrale kül lubba,

weistammust wastfist tallodist neid teolisfi, fea omme weistega
moisa teole tulleva, fikfuggust moisa-majapiddamissen tarwis min-
newat tööd laske tetta.

XI. Kuis majast mahha-jänu tallomihhille, kenne tallo parhilla
moisa päle woetu om, tasfutast.

§. 65. Sädusfen 1804dast ajastast §. 38. antas op-
pust, mil wisil üttel perremihhel peap tasfutama, kui temma tallo
saap moisa alla ärrawoetus. Se sädusse täütmisses, pantas siin weel
sedda käsku kōrwale, et, kui üts perremees Sädusse per-ra, mes
1804. anti (§. 33.), omma maija piddanu mahhajätma, temma sis
nink temma wannemb poig ei woi mitte sunnitus sada, ei nemma esfi
ei ka neide naise, töise perremihhe orjajis lūwwa: konna
mollembil se õigus om, eddimeste tallode sissen, mes perremihhest
ilma jäwa, majapiddamist kätte wotta. Moisa-herra, ke
ei tahha neid ehk ommast wallast ärra laske, ehk neil sääl ello-paika
anda, peap neil Passi teggema, et nemma hennele muijal assend
wois otsi, nink nemma peawa temmal se Passi eest ajastaja-massu
ehk obrokit masma. Sesamma ajastaja-mass ei tohhi siski suremb
olla sedda massu, mes tol ajal mu Gubermentin, Liwlandi piiri
liggi, kunninga-rahwas sawa masma.

§. 66. Ülle se obroki ehk ajastaja-massu, peawa ne nisuggut-
sel wisil wäljapantu tallomihhe, ni häste kui neide wannemba poja,
weel sedda pä-rahha henne eest nink omme laste eest esfi masma,
ni pea nemma pä-rahha massu ramatun omma ülleswoetu. Ne latse,
kumma neil perran sedda ärrapandmist sündinu omma, jäwa nisam-
moti kui esfa nink emma, figest moisa orjusfest moisnikko polest tag-
gasi. Gut ni pea ne (pois-latse) 17. ajastaiga wannas sanu, eh.
(tüttär-latse) 15 ajastaiga, sis peawa nemma toodsamma obroki

ehk ajastaja-massu, mes neide essa nink emma andwa, moisa-herral
ka masma, kui neid moisa polest ei panta tallun maja päle, se ülle-
watse oppusse perra.

XII. Se Tabelli ehk jone-kirja ärraselletamine, kumman tallo-
rahwa maa-arw nink masso-sädus om üllespantu.

§. 67. Sädusse-ramatun, mes 1804. tetti, saiap taggumet-
sen otsan üts Tabell ehk jone-kirri (tähhendetu se märkiga B.),
kumma sissen maa-hüwuiust, mitmasuggutse hüwuiusse numri
perra, üllesarwatas nink hinna alla pantas. Ent sen jone-kirjan
ei olle selgeste üteldu, kuis neid maa-hüwuiusse numrid peap õkwa
õigusse perra wälja-woetama; selle saap se asja täütmisses weel
nüüd siin kästus, et neid maa-hüwuiusse numrid peap wälja-woeta-
ma nink õigendetama root si wiisi perra, ni kui seni ajani prugiti
kunninga-waldu mõöten, kumba root si-wisi keiserlik Kommitti-
kohhus om ärrakaenu nink kui õigedat saisma panduu.

XIII. Pri rahwa perrast.

§. 68. Pri innimisse, olgo pri sündinu, ehk olgo moisnikkust
pri lastu, — ni pea nemma pä-rahha massu päle omma kirjotetu,
wai kui sullase funnege tenistussen nink ellaman ütte moisa-herra
alla omma lannu, saiswa ligin tallorahwa asjun nink mu asjan,
mes hääd rahholikko ello-kõrda puttup, se Balla- nink Rihhelkunna-
kõhto wallitusse ja kõhtomõistmisse al.

(Perris-kirja olla om omma nimme kirjotanu.)

Wirst Aleksei Kurákin.

Josep Kosedawlew.

M. Speranski.

Widrik Gersdorf.

Gustaw Buddenbrof.

Jakob Drushinin.

Peter Ecksparr.

Kantslei üllewallitseja Howrat Peter Kaisarow.

Sesinnatse Sädusse finnitusses, om meie armolik Suur
Keisri-Herra essi omma käega perris-kirja otsa päle neid sõnnu
kirjotanu:

Olgu sedda wiisi.

A l e x a n d e r.

Peterburi linan,
28mal Webruari-ku päiwal, 1809.

Kohtopiddamisse-oppus,
antu Rewisjoni Mõõtmisse-kohtule Liivlandin.

I. Kuistao nink määrans se Kohtus peap ollema.

§. 1.

Üts Rewisjoni Mõõtmisse-kohtus saap Liivlandi-maal säe-
tus, se tarwis, et mõõtmatta moisille fik se, mes weel kätte kalo
pääal om, saas kindmaste bigendetus, ehk ka, et neidsammu moisid
ma-mõõtjast lastas mõta Sädusse perra, mes 1804dal ajastal
20nel Webruari-ku päiwal anti; ni kui wimate ka monne mu essiär-
ralikko tallitamisse tarwis, mes siin allan peap nimmetetus sama.

§. 2. Sesinnatsen Kohtun saap ollema üts Üllewallitseja
(Presidenti-herra), temma Abbinäütja (toine Presidenti-herra),
nink 4 muud Kohto-herrat (Usseferid).

§. 3. Sedda Üllewallitsejat ehk Presidenti-herrat nimmi-
tap armolik Suur Keisri-Herra essi. Ent sedda Presidenti

Abbinäütjat nink neid Us sesferid wallitsetas moisnikkide seltsist, to essiärralikko oppusse perra, mes se asja polest kulusetu om, nink pantas sis Sure Keisri tahtmissse alla neid kinnitada. Päle se peawa nemma usfutawusse = wannet wandma tonsamman linan, kun se Kohhus saap istma.

§. 4. Sel Kohtul om 2 Sekretärit, 2 Ma = möötjat, 1 Urgiwaar ehk kirja = hoitja, nink 4 muud Kantslei = saksu. Neid wallitsep kii wimätsid se Presidenti = herra wälja, nink Riga Gubernöri = kohhus kinnitap neid omma ammeti päle, nink sis pantas neid ka usfutawusse = wannet wandma, tonsamman linan, kun Rewisioni Möötmisse = kohhus istman om.

§. 5. Se Presidenti = herra saap ütte nimmetetu ajastaja = palka Kroni käest, ehk Keisrist. Ent se Presidenti = Abbinäütja, ne Ussesferi, ne Sekretäri, ne Ma = möötja, se Urgiwaar nink ne Kantsleji = saksa, sawa sedda toitu ehk palka, mes moisnikkide polest neil saap lubbatus sama.

§. 6. Se Kohto kofkotulleminne ehk istminne ei arwata dige sädusse perra ollewat, ni pea Presidenti = herra nink kige wedimb 2 Kohto = herrat ütten = koon man ei olle.

§. 7. Ne Kohto = herra ei woi kofko = tullemisse = ajal mu asja perrast kohto päält taggasi jada, kui olgo nemma ehk kohtust essi monne kohto = asja tallitamisse päle ärralähhetetu, ehk olgo nemma ni haige, et nemma omma ammetit ei woi piddada.

§. 8. Kui üts Kohto = herra ennamb kuu aiga peas többine ollema, sis heikap Presidenti = herra ütte Abbi = kohtoherrat mannu, ke töise eest peap kohto sissen ollema.

§. 9. Nisammoti wöttap Presidenti = herra sis tetta, kui mitme Kohto = herrade haigusse läbbi, kohhus kofko ei woi tulla. Säratsel

tuul, heikap temma ilma wiwimatta neid Abbi-kohtoherradit man-
nu, et kohto tallitaminne kunnage saisma ei ja.

§. 10. Presidenti-herra peap eggaförd man ollema, kui koh-
hut petas. Ilma temma teedmisse nink anwalikko finnitusseta,
ei tohhi Kohhus minkisuggust asja otsa sata.

§. 11. Se Presidenti Abbinäütja-herra om kohto sissen ni
kui wannemb Kohto-herra, nink temma sõnna massap kohkun ni-
sammoti paljo, kui toiste Herrade sõnna.

§. 12. Kui Presidenti-herra haiges peas jama, ehk muido ei
woi mau olla, sis peap se Presidenti Abbinäütja-herra temma asse-
mel ollema, nink wallitsej se kohto ülle kui pää-wannemb.

§. 13. Kik asji, nink ülle kohhut peap moistetama, saap sedda
wisi ärra-moistetus, et eggast Kohto-herrast noutas, kohhes tem-
ma nou weap. Kumma nou perra nüüd ennamba Kohto-herra löwa,
se nou perra peap ka tettama nink kohhut moistetus sama. Kui koh-
hus katte kalo pääl om, ni et ökwa pool ossa ütte nouwo, nink pool
jälle toist nouwo litwa; sis teep Presidenti-herra omma sõnna
sedda selletust, ja asji lät sis ni kui temma nou kannap.

§. 14. Kui peas nisuggune förd ollema, et ennamb kätte Kohto-
herrat ei olle kohto sissen, nink neidesammu nou ei sunni Presidenti-
herra nouga ütte-kokko; sis peap to asji, kumma ülle kohhut petas,
saisma jama seni kauges, kui eddimäst jälle perran sedda kik wimätse
Kohto-herra koon sawa ollema. Kui nüüd se täwewelikko kohto kokko-
tullemissen, jälle Presidenti-herra nou wähhembast ossast kittedas,
sis ei woi se asji se kohto sissen üttige otsa saija, enge sedda pantas
Sure Kommiti-kohto kaemissee alla, kumb Liwlandi-maa asju
Reisri sädusse perra tallitap.

§. 15. Kohhus woip Presidenti Abbinäütja-herrat ehk üt-

sünda, ehk muide Kohto-herradega ütten, monne essiärralikko kohto-asja tallitamisse päle nimmitada, ötse kui om perrä-kaeminne, sääl fottal fun maad mödetas, ehk kullelminne kui funnege middage fatte wahhete pääl om, ehk muido nisuggune asfi.

§. 16. Ne Kohto-herra, fea man ei olle, ei woi ka se ülle was-totada, mes kohkun ilma neide nimme alla-pandmatta kirjoteti. Ent ne man-olleja Kohto-herra, fea omma nimme kohtokirja alla kirjotawa, peawa se eest ka, ni kui sünnis, wastotama.

§. 17. Ne Kohto-herra, fea man ei olle, ei woi se kohtomoi-st-nisse wasta middage kõnnelda, mes ilma neide man-ollematta peti, funna egga kohtomoi-st-minne, ni pea ennege kohhus öwenda §. (numri) oppusse perra koon om olnu, nisammoti kange om, ötse kui se olles fige Kohto-herrade man-ollen, täwwelikfun kohkun tallitetu.

§. 18. Presidenti-herra lubbaga woiwa ne töise Kohto-herra monnikörd koddö minnä, essi omme asju tallitama, ent sedda peawa nemma wahhetamisse wisil töine töise al teggema, nink säratsel ajal, kui kohto süssen ei olle wakforamatid digendada.

§. 19. Resinnatse Kohto-herra, funna nemma moisnikkide läbbi wallitsetu, nink Surest Ke i s r i s t essi se ammeti päle säetu ja kinni-tetu omma, ei woi muus arwatus sada, kui töttelikkus kohtowan-nambis. Selleperrast saap ka, kui nemma wasta sädust kohto päält mahhajäwa ehk omman ammetin holetu omma, neide ülle ni kohhut petus, ötse kui ülle-ülditse rigi-sädusse kandwa: nemma sawa sis-trahwi alla pantus, nink neide assemel seddamaid töise wallitsetus.

§. 20. Se liin, fun Rewisioni Möötmissese-kohhus saap istma nink omma kohhut piddama, om Walga liin, kumb sesinnatse Kohto tallitamissele fige sündsamb paif om.

II. Mes suggutse asja se Kohto sisse putwa, nink kuis Kohhus neid peap tallitama.

§. 21. Rewisioni Moõtmisse=Kohhus tallitap omme Kohto-asju se Sädusse perra, mes 1804 dal a jastal 20nel Webruari=kuul anti; nink neide Täüt misse=Tükki de perra, kumma se Sädusse õigendamisses armolikkust Keisrist kinnitetu omma; nink wiimate ka neide Selletamiste nink Käs sude perra, kumbe Suur Kommitti=Kohhus eddispeidi weel saap andma.

§. 22. Päle neid fige=ülditsid oppussid, mes eensaiswan gin nimmitetu omma, antas weel Koh tule sedda essiärralikko tallitamisse käsko, mes siin tulley:

1) Sää l kottal, kun neid Walla=Koh tu ei olle weel sugguke, peawa ne seddamaid säetus, nink ne Koh tomihhe wandma pantus sama.

2) Neile moissille ja walladille, kummil ennine Wenno nink Niga Rewisioni=Kohhus ei olle wakkoramati d weel andnu, peawa ne wakkoramato seddamaid walmis õigendetus, nink sis kinnitamisses Kommitti=Koh to mannu lähätetus sama.

3) Kum mille moissille ennege wahhe=ajas *) wakkoramato oliwa antu, neile peap Kohhus päle litsma, et nemma õwe ajasta sissen omme maid lastwa Kohhalt, ni kui Sädusse Täüt misse=Tükki oppetawa, ärramõõta, nink päle se jäädwid wakkoramati d woi s sada.

4) Sää l, kun moissnikko omme tootusse=firjuga surembat arwo omma tõisitau, kui Sädusse Täüt misse=Tükki lubbawa, [se om, et üt te pooltõise=päiwa tallo päle ennamb 10 taalrit, kolme=päiwa tallo päle ennamb 20 taalrit, pole addra päle ennamb 40 taalrit tulley], sää l peawa ne walla=maa seddamaid ma=moõtjast

*) Wakkoramato, mes wahhe=ajas tetta s, omma ne, kumma ennege ni fauges, kui ma=moõtmime üt te moisa al otsa lõppep, wahhete pääl antus sawa. Jää dw a ehk sa iswa wakkoramato omma ne, kumbe iks nink iggawes kätte antas.

tükki-kaupa mõdetus sama, ni kui Täutmissese-saadus kässep. Nink kui peas tutta ollema, et tallomihhe maa se tükki-wiisi mõotmisse perra ei olle ni paljo wäärt, õtse kui moisa-herra kirri neile orjust tabhap päle panna, sis peap Kohhus seddamaid tood orjust, se müüd loitu õige arwo päle säedma.

5) Kik saiswa wakkoramato, kumma rahwale jo kätte olliwa antu, peawa Säduisse Täutmissese-Tükki-de õigendamisse möda, umbretettus, nink ni kui siin allan §. 35. oppetetas, Sure Kommitti-kohto sisse lähhätetus sama, et se neid ärrakaep nink kinnitaw

§. 23. Rewisioni Mõotmissese-koh tule antas, kui se Kohhus omma tööd nakkap ettewõtma, Surest Kommitti-koh tust kik neid perris kirju nink pabberid kätte, kumma ennitse Rewisioni wakkoramatoide õigendamist nink wälja-jaggamist putwa, ni kui neid wakkoramatoid essi.

§. 24. Seddamaid päle se, et Rewisioni Mõotmissese-kohhus kokko om tulnu, annap Liwlandi Gubernõri-kohhus figille moisi nikkile, kea omma kae-kirjaga olliwa tootanu, omma moifat ma-mõotjast laske ärra mõota, tijo perrast, et nemma 6 naddali sissen (sest kulutamisse päiwast santi arwada) peawa Rewisioni Mõotmissese-koh tule arwo andma, kas neil üttema-mõotjaga, omma moisa mõotmisse perrast, üts kirjotet Kontrakt tettu om, ni kui nemma kohto een olliwa tootusse-kirjaga lubbanu, wai kas ei olle. Om neil nisuggune lepping tettu, sis peawa nemma sedda leppingo-kirja (Kontrakti) laskma ärra-kirjotada, nink üttem kohto tunnistussega, et se õigede om ärra-kirjotetu, Rewisioni Mõotmissese-koh to sisse lähhätama, et sesamma Kohhus näep, kas se ma-mõotminne ka säetu ajal woip otsa saija, ehk ei woi. Ent kui nemma ei olle weel Kontrakti tennu, sis peawa nemma teda andma, mink jü läbbi tosamma leppingo teggeminne ma-mõotjaga neil ei olle kõrda lännu.

§. 25. Kui sedda süda, melleš ma-möötminne kõrda ei olle lännu, se man löitäs ollewat, et ma-möötjäd es woi saija; sis peap Rewisioni Möötmissese-kohhus kaema, ni paljo täl eäl woimolik, ma-möötjäd mannu sata. Ent peas ma-möötjäd pudus ollema, ni et Kohhus ei jowwa neid, se tarwis minnema arwo perra mannu sata, sis kirjotap Kohhus sedda sel Surel Ministri-herral, se riigi sissemetsid asju tallitap; et woiš Suur Kommiti-kohhus, mes Peterburin armolikkust Keisrist Eiwlandi-maa asju perrast sädetu om, möttelda nink kaeda, mil wišil sedda pudust ärraparrandetas.

§. 26. Kes ei kule kõrre perrast sömma, kui Rewisioni Möötmissese-kohhus täl käsku sadap, ehk kes ei anna sel Kohtul sündsata arwo, se peap kohto-sundusse alla pantus sama, ni kui kige kangemb sädus wastapannejidega kässep tetta.

§. 27. Olgo mes süüd olnes, kui üts moisa-herra, sädetu kuwe näddali sisfen, ei olle Rewisioni Möötmissese-kohtule sedda ütlewan nimmitetu arwo-andmissese kirja kätte lähhätanu, sis peap se Kohhus (ötse kui šjes Täütmissese-sädusse Tük oppetap) säratsel moisnikkul temma walla-orjust perrametsese Runninga-wakforamato perra ärra-säedma, ehk temma moisat temma kullu pääl laskma ma-möötjast koggoniste mööta.

§. 28. Ni pea Rewisioni Möötmissese-kohtule (23da ši perra) neid wakforamatid kätte antas, sis lät talle neide moisade polest, kumma jo ma-möötjäd omma mödetu, sedda kaeda mes šin tullep:

- 1) Kas Saak nink Mašs ütte kokko sünniwa, se om, Kas tallomihhe orjusse arw ei olle wahhest šuremb, kui temma maad arwatas wäart ollewat?
- 2) Kui nemma mollemba töine töisega ütte sünniwa, sis lät weel kaeda, Kas tallun parras arw töteggijid inimissi om, ni paljo orjusse ehk masso wälja-andmissese päle tarwis lät? Ni tullep, kui maag-arw 24 taalrid kannap, kaeda, Kas sis säratsen tallun

(egga 4 taalri päle, ütte tõteggijat innimist arwaden) lõitas 3 tõteggijat meeste=rahwast, nink nisammoti paljo naiste=rahwast?

3) Kas om masso=nink teopäiwa=orjus se õige arwo pääl, mes Sādusse 1804dast ajastast (s. 63.) nink Sādusse Täütmissse=Tükkin nimmitetas?

4) Kas fik orjus, teopäiwa nink mass (kohhes sesinnatse Täütmissse=sādusse perra, ka sedda arwatas, mes Tatti=masso eest mahhajaap) ennamb 4 taalrit wälja ei kanna?

§. 29. Kui fik ni sādusse perra om, siis nakkap Rewisioni Mõõtmisse=kohhus (õitse kui siin oppeteti §. 22.) neid wastsid jaadwid wakkow=ramatid õigendama. Ent sedda tulley nida wisil tetta:

a) Kummagi tõteggija innimisse päle, ei sa ennamb orjust (massu nink teopäiwi polest) arwatus, kui 4 taalri eest.

b) Egga taalri mant lät weel $7\frac{1}{2}$ rootsi=teng mahha, se taggasi jättetu Tatti=masso eest, nink ennege $82\frac{1}{2}$ rootsi=tenga jäwa se masso nink teopäiwa orjusse päle arwada. Ni tulley sis ütte tõteggija innimisse päle, kui $28\frac{1}{2}$ rootsi=tenga Tatti=masso eest taggasi jaap, ennege 3 taalrit $61\frac{1}{2}$ rootsi=teng kümnessen nink teopäiwin arwada, nink ei woi mitte ennamb olla.

c) Reidsammu 3 taalrit $61\frac{1}{2}$ rootsi=tenga lät nida arwo perra ärra=jaggada, et kaetas (õitse kui Sādus 1804dast ajastast §. 63. kässep) ni paljo eäl woimolik om, se pole rahha eest wakkow=teopäiwi ehk naddale=orjast kirjotada [se om 1 taalri nink $75\frac{1}{2}$ rootsi=tenga eest, ehk ommette fige wedimb 1 taalri nink $57\frac{1}{2}$ rootsi=tenga eest, naddale=orjust]; sis tulley weel kümnessse=masso päle arwada kattes sa ossa sest rahhast, ni kui ka $4\frac{1}{2}$ rootsi=tenga eggast taalrist, se rootsi=rüütle rahha eest, mes haas arwatas, [se om, ütte sõnnaga ütelda, $59\frac{1}{2}$ rootsi=tenga eest kümnessse=masso]; nink wimate arwatas abbi=teopäiwi päle fik, mes weel

üllejääp, [se om 1 taalri nink 16 $\frac{1}{2}$ rootsi=tenga, ehk ommette lige ennambaste 1 taalri nink 34 $\frac{1}{2}$ rootsi=tenga eest abbi=orjust].

§. 30. Säraste moisade pääl, kumma ei olle weel ma-moõtjast mödetu, nink kun eddispeidi ma-moõtmisse läbbi peas sedda löitama, et sääl ennamb maad, kui rahwast, arwo perra om, sääl peap Rewisioni Moõtmisse-kohhus sedda üllearwo maad moisa-herra melewalda jätma, ni pea tallomees omma kassina tõteggija rahwaga, kumb temmal tol ajal om, sedda orjust, mes to üllearwo ma eest tulley anda, henne päle ei tahha wõtta. Siski lát se man tahhele panna, et, kui tallomees nisuggust maad, mes temma tallo mant ülle om jänu, henne päle wõttap, ka sesamma ma nisuggutse arwo perra olgo, kui Sädus sen 1804dast a j a s t a s t (Rewisioni kohto-oppussen §. 23.) oppetetas. Ent kui, wasta lotust, tallomihhel temma tallo-maa es peas õkwa se jao-arwo möda kæn ollema, mes sen 12dan Täütmissese-sädusse Tükkin ülles om pantu; sis peap sedda maad, mes temma tallo päält tulley ülle jätta, mõtsa-maa förwalt ärrawoetama. Se kif om muidoke nisuggutstist moisadist ennege moista, kummille ei olle weel neid jädwid wafforamatiid antu.

§. 31. Neide wallade sissen, kumma jo jädwid waffo-ramatiid omma sanu, säetas tallo-rahwa orjust nida, kui Sädus 1804dast a j a s t a s t kässep, Rewisioni kohto-oppussen §. 30.

§. 32. Ent sääl, kun ütten wallan rohket rahwast om, nink maad ei olle se arwo perra, sääl teep Rewisioni Moõtmisse-kohhus nida, kui sen Täütmissese-sädussen §. 18. oppetetas.

§. 33. Reid wafforamatiid nisuggutstist moisadist, kumma ei olle weel ma-moõtjast mödetus sanu, peap Kohhus nida läbbikaema:

a) Raetas, kas Saak nink Mass ütte kokko sünniwa se arwo perra, mes Rewisioni kohto-oppus 1804dast a j a s t a s t (§. 25.) nink ne Sädusse Täütmissese-Tükki ülles-nimmitawa, se om, kas pooltõise-päiwa tallo orjus ei kanna ennamb kui 10 taalrit, kolme-

päiwa tallo orjus ei ennamb kui 20 taalrit, nink pole addra=ma tallo orjus ei ennamb 40 taalrit.

b) Raetas, kas teopäiwa=orjus nink künness=mass ni omma õigendetu, kui siin üllewan sedda käsku anti §. §. 29. 30. 31. 32.

c) Kui se kük om ärrakaetu, sis wöttap Rewisioni Mõõtmisse=Kohhus (õitse kui sensinnatsen Säduksen §. 22. üteldi) wastfid wakkoramatiid wahhe=ajas wäljatetta.

§. 34. Om monni moisa=herra omman tootusse=kirjan suremba arwo eest tootanu wastotada, kui 1one, 2one nink 4one taalri arm om, ehk kui monni tahtnes sedda weel tetta, selle et nemma omma tallorahwa maad wäega hääs nink sures kitwa; sis woip kül Rewisioni Mõõtmisse=Kohhus sedda lubba anda, ent ei muido kui olgo enne ärranoutu, kas se moisnikkust tahhetu arw, ka kõlbap tallode ärra=arwamisses. Sedda tettas niidade:

a) Kohhus annap moisnikkul käsku, et moisnik lasko tükki=wiisi maad mõta omman wallan.

b) Kohhus kässep ka Kihhelfunna=Kohhut, neil walla perremihhile teda anda, et nemma sesinnatse tükki=wiisi ma= mõõtmisse tarwis neid tallo nimmitago, ni kui Täütmisses= säduksen oppetetu om.

c) Sis lähhatap Kohhus ütte neist maa= mõõtjist, kumma kohto sissen omma, sinnä moisa päle, neid nimmitetu tallo=maid ülles= mõõtma, nink ütten koon neide ka eja= meestega (ka se tarwis ni moisa, kui walla polest wallitsetus sawa) neidesinnaste maa hüm= wiust ärrakaema ja numri perra ülles=arwama: et sel wiisil teda saas, kas moisnikko tahtminne, masso nink orjusse polest, tõtteste kokko sunnip se ärraarwatu hinnaga, mes sedda maad lwiti wäart ollewat.

d) Kui tuttas moisnikko tahtmist, masso nink orjusse polest, ni õige arwo perra ollewat; sis wöttap Kohhus kätte, (õitse kui Täütmisses= säduksen oppetetas) nink õigendap selsesinnatse arwo mõda, mes ne mõdetu tallo wälja=anniwa, neid wakkoramatiid ka

figille muise tallodille, kumma konsamman wallan nisammoti sure omma.

e) Ent peas tutta ollema, et moisa-herra tahtminne masso nink orjusse polest, liig om se ma perra, mes tallomihhel tosamma tükki-wisi möötmissse läbbi löiti käen ollewat; sis peap Kohhus ilma wiwimatta, fik masso nink teggo orjust se arwo päle taggasi pandma, kumba sädus kässep.

f) Kui ne tallomihhe ei tahha rahhul olla, et seddasinnast orjust neile saiswas orjusse sädusses peas pantama; sis kässep Kohhus moisa-herrat, tootusse-kirjaga tootada, et temma sedda moifat tahhap ma-möötjast, kindmaste kuwe ajastaja sissen, laske kohhalt ärramööta. Nink kui sedda siske ei tetta, ja digusse wiwil Herra päle süda woip panna, sis sunnip Kohhus särast moisnikko se trahwi alla, mes Rewisioni Ehto-oppus sen 1804dast ajastast s. 26. saisap, nink ilma jutto kuulmatta, panney Kohhus (Eäütmisse-sädusse juhhatamisse perra) ehk temma moisa-orjust perrametse Kunninga-wakforamato päle saisma, ni pea orjus se läbbi surembas ei kaswa: ehk, kui peas surembas minnema, sis lasssep Kohhus sedda moifat foggoniste ma-möötjast ärramööta, moisnikko kullu pääl.

g) Kui üts ośsa tallomihhi ennege rahhul om se säedmissega, toine ośsa ei olle rahhul; sis tettas neile eddimätsille ja äd wid wakforamatid wälja, nink neide toiste perrast woetas moisa-herra käest ütte tootusse-kirja, et temma neid foggoniste lasssep ma-möötjast möta.

h) Kui, ehk ka tallomihhe rahhul omma, moisa-herra siske tallorahwa maid tahhap foggoniste laske möta, henne perrast, et temmal neide surust selgede teda saas; sis peap Kohhus täl sedda lubba andma, nink peap (üllewan nimmitetu oppuste perra) temma käest ütte tootusse-kirja se ülle wötma.

§. 35. Kik wimatšid wakforamatid ei anta Rewisioni Möötmissse-kobto päält enne wälja, kui Surest Keisrist säetu Kom-

mitti-kohhus, Peterburin, neid ei olle läbbi-kaenu nink finnitanu. Se tarwis lähätap Rewisioni Mootmisse-kohhus, perran kummagi moisa wakkoramato walmistamist, seddamaid eggast moisa-wakkoramatus ütte ramato, ni kui kaemisse-ramatut, Sure Kommitti-kohhto kätte. Om sis se ramat jälle taggasi tulnu, sis lassep Kohhus just se ärrakaetu ramato perra, ilma minkisuggust mudutada, kolm särast saiswid ramatid kirjotada, eggänttest moisa-wakkoramatus, nink lähätap neid wastfest jälle Kommitti-kohhto kätte, finnitusses ja nimme alla-pandmisses.

§. 36. Kik ma-mootja, ni Liwlandi-kui muijal maal, woiva, kui nemma mu sädusse al ei olle, moisnikkidega neide maa mootmisse päle leppi ja Kontrakti tetta.

§. 37. Kes üsfige ma-mootjist Liwlandin ellap, se peap Gwe nädali sissen, perran Gubernõri-kohhto kulumist (§. 24.), Kommissiõni-kohhtule omma kirja lähätama, kui temma middage tö polest söwwap.

§. 38. Egga ma-mootja, ehk ma-mootja abbiliinne, peap ütte ajastaja sissen, fige wedimb 35 wersta pijute nink laiute ärra-mootma.

§. 39. Kats wersta nisuggust maad, mes ainult mödetas, ent kun ei olle maa hüwuiust tarwis ülleswotta, ei ka maad tarwis ärrajaggada, ni kui omma soo-maa, möts-maa n. m. n. arwatas ma-mootjale, massun, ütte aino wersta eest särast suggu maad, mes temma mödap nink ka ma-hüwuiusse perra ärrakaep ja wakko-arwo päle säep.

§. 40. Egga tükki ma eest, mes 1 wersta laiute nink pijute kannap, nink mes ma-mootja sel ninmitetu wisil om ärramootnu, saap temma 25 rublat rahha, nink moisast toitu, ni kawwa kui temma saäl mödap. Maa ärrajaggaminne wakko arwo perra, Piri pandminne, Kaarti teggeminne, fik se om sesinnatse hiina sissen arwatu; ni et ne ma-mootja ei woi minkisuggust esfääralikko masso

säratsse tõ eest weel küssida. Neile ma-moõtjille, kea omma tõ eest surembat hinda küssiwa, woetas lubba ärra, eddispeidi ma-moõtmissse päle leppi.

§. 41. Ne ma-moõtja peawa maad moõtma se rootsi wiisi perra, kumb seni ajani prugiti, nink peawa kigen omman tööni nink tallitamissen sedda iks kaema hoita, mes Keiserlikkun Sädussen 1804dast ajastast, nink Täütmissse-sädussen, nink muudo Sure Kommitti-kohto käsude sissen kästas ja oppetetas.

§. 42. Nisuggutsen asjan, mes neidesinnaste Säduste läbbi selges ei sa, pallewa ne ma-moõtja hennel Rewisio ni Moõtmissse-kohto käest selletust: kumb Kohhus jälle Suurt Kommitti-kohhut küssip, ni pea särane luggu ette tullep, nink ülle ei olle weel selgid käsku antu, ja kumma polest Kohhus, ma moõtja küssimisse päle, ei woi kindmat otsa wälja-tetta.

§. 43. Kui ütte moisa maa ärramödetu omma, sis arwax ma-moõtja neil neide hinda se wiisi pääl ärra, kuis ne üllewan nimmitetu, Surest Keisrist kinnitetu Täütmissse-sädusse Tükki, oppetawa.

§. 44. Ne hinna = Tabelli ehk jone = kirja, nink perra jo rootsi ajal sedda ma hinda ärra = arwati, kumma ka ma-moõtjist Kuninga waldu moöten iks prugitas, ne peawa perran sedda, et Kommitti-kohhus neid om läbbi kaenu nink kinnitanu, saksa nink ma-kele perra ärratölgitus, nink Kohto polest egga moisa päle läbhätetus sama. Neidesammu Tabellide sissen peawa ne tähhe, kummist ma-hüwuiusse numrid woip ärratutta, selgeste üllespantu ollema, et se asja polest ei tulle sugguke seggamist nink tälli.

§. 45. Kui ütte moisat ma-moõtjast mödetas, sis kannax moisa-herra kif masso nink kullu, ni ma-moõtja üllespiddamisse kui Kaartide walmistamisse man, ni moisa-maa eest kui tallorahwa-maa eest. Se wasta om tallomihhe wölg nink kohhus, sedda teo = rahwast, mes ma-moõtmissse man tarwis lat, hennesest anda, ilma et täl se eest middage arwatas.

§. 46. Kif ne eensaiswa käsü, ma-möötjide polest, peawa nisammoti sädusse ollema, kui ka terwid moisiid foggoniste mödetas.

§. 47. Ni pea ne ma-möötja omme pabberid, kohhes nemma sedda mödetu maad jonidega omma üllestõmbanu, nink neid ramatuid, kun ma-hüwuiust om usfutawalt ülleskirjotetu, ni kui neid täwwekko arwo-kirju, kummin ma jaggaminne ärraarwatu om, Rewisioni Möötmisse = kohto sisse omma läbhatanu, annap sesamma Kohhus üttele ommist kohto-ma-möötjist käsü, et se neid peap läbbikaema, ja perra-arwama, kas kif õige om.

§. 48. Kui se kohto-mamöötja neide tõiste ma-möötjide tööd ärra-kaenu, nink kif õkwa se üllewatse sädusse möda löwwap õigendetu ollewat, sis läbhetap Kohhus neid jaggamis se = Kaartid neile mamöötjille taggasi, et nemma neid Kaartid illusaste walmis tewa, ja perran-sedda neil Kohto man laskwa kohto-ma-möötjist sedda tunnistust mannu panda: sis sadetas wimate neidsammu Kaartid Sure Kommitti = kohto kätte.

§. 49. Kui peas Kohto man kaibust nõstetama, et funnege ne maa ei olle ma-möötjast õige mödetu: nink ärrajaetus sanu, sis lassap Kohhus sedda asja läbbikaeda, nink kui tõtteste monni kottus maad löida om, mes mamöötjast ei olle kõrra perrast Kaarti päle üllespantus sanu; sis lassap Rewisioni Möötmisse = kohhus seddamaid neid essitusi ärra-parrandada, nink se mamöötja, ke sinna kõwwer om, peap kif masso se eest kandma. Ent tühja kaibusse man, kui ma-möötjat löitas ilma süta ollewat, peap se kaibaja kif masso kandma, mes kaemisse nink perramöötmisse eest tulley massa.

§. 50. Kui, Täütmissese = sädusse jubhatamisse perra, üts moisa-herra omma tallo-rahwaga kokko leppip, et nemma se ma-

möötmissse päle ei tabha ni paljo hukkada, enge se tükki-wisi ma-möötmisssega rahhul jäwa, nink surembat möötmist ülle kōgona moisa ei tabha ennamb ette wotta; sis peap nisuggune kōkko-lepminne Rihhelfunna-kōhto man ma-kelen ülleskirjotetus sama, nink tonsamman kirjan peawa ni moisa-herra, kui ne kōkko-leppija tallomihhe [ehk neide eest, kui nemma ei moista kirjotada, kirko-oppetaja] omma nimme alla - kirjotama, ja Rihhelfunna-kōhhus peap omma tunnistussega finnitust mannu pandma.

§. 51. Kui funnege üts moisa jo ma-möötjast mödetu om, ent sefinnatse moisa piri de ülle, üts tälli weel moisnikkide wahhel peas ollema ehk tullema; sis peap Rewisioni Möötmissse-kōhhus nisuggust tälli, ilmjätmata ütte ajastaja sissen, otsa laskma sata li jameeste läbbi, ni kui Liiwlandi moisnikko hennel sedda sädust Eantagi pääl 1792 ajastal omma tennu.

§. 52. Rewisioni Möötmissse-kōhto man peap üts ramat ollema, kōhhes kif kirja, mes kōhto sisse tullewa ehk kōhto mant wälja läwa, üllestähhendetus sawa, nink kumma sisse ka kif kōhto käsku ja sädmissi kirjotetas.

§. 53. Reid kirju, kumbe Rewisioni Möötmissse-kōhhus Surel Kommitti-kōhtule kirjotap, tettas se eenkojo perra, mes Kommitti-kōhtust läbhetetu om (Memoriali wisi), nink neide alla peawa Presidenti-herra, temma Abbilinne ja kif mu kōhto-herra omma nimme ifs kirjotama.

§. 54. Rewisioni Möötmissse-kōhhus woip ka mu wisi Kommitti-kōhtule kirjotada, nisuggutse teda-andmissse kombel, mes temma esfi tunnep tarwis minnewat.

§. 55. Et se kōhto assfi nink tallitaminne perrembaste kōrda wois minnä, sis peawa kif mu kōhto (se käsku perra, mes jo Sä-

dus sen 1804 dast ajastast, Rewisioni kofto-oppus sen §. 9. anti) ussina ollema abbi näütman nink talliten, kui Rewisioni Mõõtmisse-kohtus miiddage, omman kofto tallitamissen, neide kääst nõwwap.

Se Säbusse perris, kirja alla om omma nimme kirjotanu:

Wärst Aleksei Kurakin.

Josep Kosadawlew.

M. Speranski.

Widrik Gersdorf.

Gustaw Buddenbrook.

Jakob Drushinin.

Peter Eksparr.

Kantslei üllewallitseja Howrat Peter Kaisarow.

Mõõtmisese = S ä d u s j e,

üllespantu

oppusese, kuis Rewisioni Mõõtmisese = Kohhus peap, Riivlandi moisade pääal, tallorahwa = maa mõõtmisese polest hoold kandma nink tallitama.

Rewisioni Mõõtmisese = Kohhus peap kisk neid moisid ehk walbu, mes eäl Rewisioni õigendamisese alla pantu omma, nelja pähhe jaggama, ni kui siin saiap:

- I. Moisa, kumma se antu tootusse = kirja perra, ma = mõõdjast jo ärramõdetu omma, ent kun neid jäädwid wafforamatiid ei olle weel wälja = jaetu.
- II. Moisa, mes parhella weel ma = mõõdjast mõõdetas.
- III. Moisa, kun ma = mõõdminne ei olle weel allustetu, ent kun siski jo ma = mõõdjaga leppitu nink Kontrakt tettu om, ehk kun moisnik ommette sedda hoold jo ette-wotnu, pea nisuggust Kontrakti tetta.
- III. Moisa, kun ma = mõõdminne ei olle weel allustetu, nink ne moisnikko henda sega wabbandawa, et ma = mõõdtiid ei woi saija.

Kui ne moisa nida jao päle pantu omma, sis säep Kohhus sesamma jao päle ka neid Sõnnume = kirju nink Kontraktid, mes Kohu sisese saiwa lähhatetus, nink nakkap neid läbbi-kaema. Sefinatsese kaemisese man, peap Kohhus neid sädusid pohjas pandma, mes siin tulles:

1) Eggan wallan, kun tallomihhe (Sädusse Täütmisese = Tükkiide perra §. 3.) eski ei olle moisa = herraga to päle lepnu, et nemma ei tahha surembat ma = mõõdmiist laske ette-wotta, sääl peawa

lif tallorahwa-maa, eggaitte moisa al, fige ildembaste 4 ajasta sis-
sen mödetu ollema, ent ma-hüwuiusse nink tallode jao-arwo ülles-
wotmisega, 5je ajasta sisfen. [Kuwes ajastaig jääp saiswa
wakkoramati de bigendamisse nink wälja-jaggamisese päle.]

2) Kontrakti kirjade sisfe peap nimmelt nink selgeste se aig ül-
lespantus sama, kunnas ma-mödtja tootap neidsinnatsid maid, mes
tallorahwa perralt ütte moisa al omma, walmis mödta: ka peap sinnä
ülleskirjotetus sama, mittus [wersta maad se moisa ülle fige suur
om (ni kui Kamera l-howi sisfen hoijetaw arwo-kirri näütap), nink
mittus wersta esfiärralikkult ne maa kandwa, mes tallorahwa käen
omma? ni kui ka, paljus töteggijat meeste-nink naište-rahwast se
moisa al ülle fige om? nink mittus ka neid om, fea ainult ma-mödtja
td man peawa saisma?

3) Ma-mödtja peap henne päle wõtma, wastotada, kui tal
wahhest üts wiwitamine peas ma-mödtmisfen tullemä, nink peap
nimmelt laskma kirja pända, et, kui ta eggan moisan sedda arwo
wersta, tallorahwa-maad, tennahawal ei möda täwweste wälja, tem-
ma sedda ilmjätmatta tootap, esfi onmast nouwust tulleswal ajas-
tajal perra mödta; ülle se ka weel sedda arwo wersta, mes muidoke
to ajastaja päle. Kontrakti ninmitamisese perra, temmal tulles mödta.

Mes neid moisid puttup, kumma I. (eddim ätse) numri alla
kandwa, sis nakkap Kohhus sääl (se wastse, Kommitti-kohtust
jadetawa eenkirja perra) neid saiswid wakkoramati ilma aja wivi-
tamatta bigendama, nink neid se Kohto-oppusese perra 1809masti
ajastast (§. 35.) Surel Kommitti-kohtule kaemisfes nink kinni-
tamisfes lähätama.

Ent neide moisade perrast, mes II. (tdise) numri alla kandwa,

peap Kohhus hennel teda laskma anda, paljus maad tallorahwa-maast, enne sedda Kohto allustamist jo mddetu olli; nink kui Kohhus sest ar-ra-naep, et sen wallan ei woi ma-mddtminne to aja pale walmis sada, mes sensinnatsen Mddtmissese = sadus sen ninमितetu om; sis peap Kohhus moisnikkut ni haste, kui ka ma-mddtjat kullema, kas nemma utte wastfet Kontrakti, neide siin ullespantu oppuste mdda, tdine tdisega ei woi tetta, se om ni, et ne tallorahwa maa, ilmjatmatta tosamma aja pale walmis saas mddetus, kummal mu walmis sawa. Peas ma-mddtja sedda rasfedas pandma, sis annap Kohhus moisa-herrale kasku, hoold kanda, et uts tdine ma-mddtja sel eddimatsel saas abbis antus: ent Kohhus. kaep seddamaid ka eesi (se Koh-to-oppusse perra 1809mast ajastast §. 25.) lige tal woimolikko holega, utte abbi-ma-mddtjat henne kofsit ulles-ldida: nink kui mois-nik se wahhe sissen, et talle Kohto polest aiga jatteti, ei olle keddage ldidnu, sis lahhatap Kohhus sedda henne kofsit arra kaetu ma mddtjat, se moisa pale, neid tallorahwa maid mddtma moisa-herra massu eest, ja annap se ille Surel Kommiti-kohtul teedmist.

Neide moisade paal, mes III. (kolmanda) numri alla kandwa, peawa ne Kontrakti se oppusse perra ar-ra-kaetus sama, mes siin ulle-wan antu om, numrin 1, 2, 3. — Ent neil moisnikkil, ka ei olle weel Kontraktid ma-mddtjaga tennu, litsup Kohhus pale, et nemma ille-ainult sedda se tahtpawani teggewa, mes Kohhus neile saap nimmi-tama.

Et ka ne tallorahwa-maa neide moisade paal, kumma III. (nel-janda) numri alla kandwa, mddetus saasse, sis teep Kohhus nida, kui Koh-to-oppus sen 1809mast ajastast §. 25. juhhatetas. Ni pea Kohhus neid tarwis minnewid ma-mddtjid om ldidnu, sis kassep-temma seddamaid moisa-herrat, ilmjatmatta ni paljo ma-mddtjid hennel palgada, ni paljo tarwis lat, et sennane ma-mddtminne tdistega uttes ajas walmis woip sada. Suur Kommiti-kohhus om, sedda kasku anden, se pale kaenu, et nisuggune moisnik ommette to wahhe sissen, kui tdise moisnikko omma maad lasknu mddta, ei middage olle tennu, nink nida hennel fik sedda masso taggasi jätnu, mes tal olles omma tal-lorahwa-maa mddtmisse pale sündinu kullutada: et sis utte aino inni-misse holetusse ehk kassu-püüdmissese perrast, ei ldlba, koggonat Gu-bermenti weel kawwembat aiga ilmasjata masso kullutamisse pale, ni

kui esstitusse nink seggamisse alla jätta, mes ommette parhella iks lditas, seni kui ma-rahwa orjus nink digus kindma sadusse pääl ei olle.

Seperrast om ka, päle neid siin üllewan antu oppusfid, weel se esfiärralik mannisus Kohtole kinnitetus sanu, et Kohhus lige lubatu wisil kaego, ni moisa-herrat kui tallorahwast se nou päle sata, et nemma esfi henne wahhel rahholikkult kokko-leppiwa, dise kui Kohto-oppus sen 1809mast ajastast S. 50. üttedu om. Särane kokko-lepminne om ligependi wäega tullulik, nink saap ka sedda kasu saatma, et ma-mödtjist ei sa nisuggune yudus, ei ka masso polest nisuggune suur kullu ma-mödtmisse man ollema.

Kik ma-mödtja, ka ehk monne maa mödtmisse päle jo lepnu omma, ehk eddispeidi weel sawa lepma, peawa omme Kontraktid lastma sõnnu mödda ütte kirja sissen ärrakirjotada, nink seddamaid eddimätsfest otfast nisuggust kirja Kohto sisse lahhatama, ka päle se ilmjätmatta iks kolmikörd ajastajan (egga 4 ku perrast) Kohtul ommast tödöst arwo andma, se eenkojo perra, mes Kohto polest siin mannu om pantu.

Wirst Aleksei Kurakin.

Dssip Kosadawlew.

M. Speranski.

Fedor Gersdorf.

Gustaw Buddenbrok.

Jakob Drushinin.

Peter Elsparr.

(lehte möda wasta kirjotetu:)

Kantslei üllewallitseja Peter Kaisarow.

Meije armolikko Sure Keisri-Herra, kige Wenna-
maa rigi esiwallitseja,

R ä s k,

wallitsejast Senati-kohtust lähätetu Riga Gubernori-Kohtule.

Armolikkust Keisri-Herrast om nimmelt uts Suur keiserlik Käsk il-
monu, mes minnerwa Webruari-ku 28mal päiwal, wallitseja Senati-
kohtule anti, nink kelle kinnitusse meije armolik Keiser, omma karga
essi, omma ninne olli alla kirjotanu. Se sissen saisap nida:

"Kui neide Säduste möda, mes Liivlandi ma-rahwa Sädukse-

"ramatun 1804dal ajastal 20nel Webruari-ku päiwal koluteti, sed-

"da ma-rahwa orjust nink masso nakkari säedma; sis löiti mond-

"suggust rassedust nink etteputmist, selle et eggal maa kottusfel

"omma wiis nink tarbidus olli, ehk kü nesamma pohjas pantu

"sädukse ülle-ülde selge omma. Ne Rewisjoni Kohto, kea neist

"eggal maa kottusfel piddiwa neid weiksid esiwarralikko säedmissi

"wäljawdema, es olle se man ifs üttemelelikko, nink nida tulli sis,

"et ütte nink seddasamma orjust monnen kohto-pirin töist wiisi

"säeti, kui mujal."

"Misuggune kokkosündmissi pubus, teggi esitust ja loypatust,

"nink sest wöttiwa mönne moisnikko, Wenno kohto-pirin, kai-

"bust ndsta. Sedda kaibust kullelden, tuus se esiwarralik Koh-

"hus, mes Liivlandi asju kaemisses om saisma pantu (nink Kom-

"mitti-kohtus kutsutas), tarwis ollawat, neid nellii Rewisjoni-

"kohtu kohhalt laske koost ärra-minnä, neide assemel ütte aino

"Rewisjoni Wödtmissi-kohtut säeda, nink sesamma Kohto

"juhhatamisses, säratsid Selletamissi ja Täütmissi-Tükki

"weel eesmätsel Sädußsel (mes 1804dal ajastal tetti) kdrwale
 "panna, et kif, mes seni ajani sel tallitamisel wasta om putnu,
 "wois ärrawoetus sada, nink et ka tullewatses ajas üts abbi wois
 "käen olla, sedda tahtmist nink nouwo kindmalt eddesi sata, mes
 "eddimätsesf ostast, Kommitti-kohtut säeden, kuluteti."

"Meije olleme neidsammu Täutmisse-Tükki ni häste, kui
 "ka sedda esfiärralikko Kohtopiddamisese-oppust, mes Re-
 "wisioni Mädotmisese-kohtule om tettu, ärra-kaenu: meije olleme
 "tarwis tundnu, neid kui Sädußsid kinnitada, nink wallitseja
 "Senati-kohto kätte lähätada: meije olleme käsknu, neide
 "kõrra-perralisese piddamisese tarwis, kif nida tallitada, kui sesamma
 "asja polest jo 2onel Webruari-kuul 1804dal ajastal, käsk om
 "antus sanu."

(Wastalikko om se kirja alla omma nimme kirjotanu:)

Rigi sissemetse asja tallitaja Minister,

Würst Alexei Kurakin.

Se päle om wallitseja Senati-kohtus sedda kohto-käsku wälja
 andnu: et sesinnatse Sure keiserlikko käsku sonnowdtlikkus täutmisses,
 tedda Riga-lina Wäe = Gubernäri Herral, nink ka se wenne-rigi sis-
 semetse asja Ministri Herral, peap käsku wisil lähätetama; nisam-
 moti ka kigille Suurte Ministri Herradille, rigi warra-hoitja Mi-
 nistri Herrale, neile Wäe = Gubernäri nink General-Gubernäri Her-
 radille, kea kohto-asju pääl omma, ni kui neil kohto-Gubernäri Her-
 radille, ka neile Gubernenti-wallitusse Kohtulle, Kameral-howi
 Kohtulle, nink kigille muile Kohtulle: et eggäüttel teedmist sago, nink

et egga mees, fedda se asfi puttup, sönnawotliffkult sedda ärratäütfo, Ent Surel wenne = rigi Kirko Kohtul, sel pühhal Sinobil, ni kui wallitseja. Senati Kohto = jaodille Moskwa linan, peap sedda kirja teda = andmisses lähätetama. Ka peap se kirja mannu neid ramatid esfi pantama, mes Surest Keisrist omma kinnütetu, nimmitet, sedda Sädušse Täütmisses = Tükki ramatut, kumman selletetas keiserlikko Sädušt, mes 1804dal ajastal 20nel Webruari = ku päiwal, Liivlandi ma = rahwa perräst saije kulusetus: ja weel sedda Newiſioni Mbdtmisse = kohto esfiärralikko Kohtopiddamisse = oppusse ramatut: ni kui sis siin eggäüttest neist mollembist ramatist üts ramat niüd ütten tullep.

Märzi (ehk Paasto =) ku 31 metsel päiwal,
1809mal ajastal.

Ullemb Sekretär: IJa Fedorow.
Sekretär Chorshewski.
Gubermenti Sekretär Shetow.

Eddimätsfest Senati Kohto = jaust.
Liivlandi ma = rahwa orjusse perräst.

